

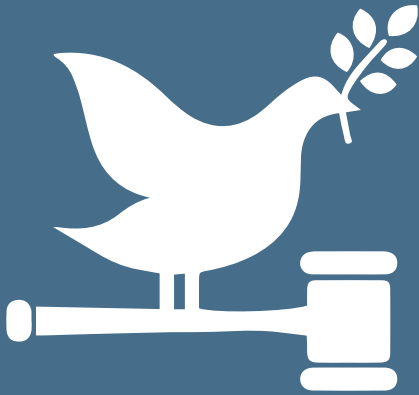
USAID
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԺՈՂՎՐԻՑ

ԹՐԱՆՍՓԱՐԵՆՍԻ
ԻՆԹԵՐՆԵՇՆԼ
ԻՍԿԱԿՈՇՈՒԿՑԻՈՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

**TRANSPARENCY
INTERNATIONAL**
the global coalition against corruption

**ԿԱՅՈՒՆ
ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՆՊԱՏԱԿ 16**

**ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ
ԱՌԱՋԸՆԹԱՅԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ**

ԵՐԵՎԱՆ
ՀՈՒՆԻՍ 2019

Սույն զեկույցը կազմվել է «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն» ՀԿ-ի կողմից՝ «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ» կազմակերպության մեթոդաբանության հիման վրա կատարված ուսումնասիրության արդյունքում:

Ուսումնասիրությունը հնարավոր է դարձել Ամերիկայի Ժողովրդի աջակցությամբ՝ Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների Միջազգային զարգացման գործակալության (USAID) միջնորդությամբ և «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ» կազմակերպության քարտուղարության տեխնիկական աջակցությամբ:

Սույն զեկույցի բովանդակության պատասխանատուն «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոնն» է և պարտադիր չէ, որ այն արտացոլի ԱՄՆ ՄՉԳ-ի կամ Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների կառավարության կամ «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ» կազմակերպության քարտուղարության տեսակետները:

Չեկույցն արտացոլում է 2018 թվականի մայիսից 2019 թվականի հունիսն ընկած ժամանակահատվածում Հայաստանի առաջընթացը Կայուն զարգացման 16-րդ նպատակին հասնելու ուղղությամբ: Չեկույցում զետեղված տեղեկությունները հավաքվել են նշված ժամանակահատվածում, և, հեղինակների համոզմամբ, ճշմարիտ են հունիսի 30-ի դրությամբ:

Փորձագետ՝ Խաչիկ Հարությունյան

Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն
Սարյան 12, 5-րդ հարկ
Երևան 0002, Հայաստան
Հեռ.՝ (+374 10) 569589, 569689
Ֆաքս՝ (+374 10) 569519
Էլ. փոստ. info@transparency.am
Կայքէջ. www.transparency.am
Թվիթեր. twitter.com/TI_Armenia

ԱՌԱՋՆԹԱՅԸ ԿՉՆ 16.4, 16.5, 16.6, 16.10 ԹԻՐԱՆՆԵՐԻ ՈՒՂՂՈՒԹՅԱՄԲ.....	4
Յիմնական տեղեկություններ	4
Թիրախ 16.4. Մինչև 2030 թ. զգալիորեն կրճատել ֆինանսների և զենքերի ապօրինի հոսքերը, ուժեղացնել գողացված գույքը վերականգնելու և վերադարձնելու գործողությունները և պայթարել կազմակերպված հանցավորության բոլոր ձևերի դեմ:.....	4
Թիրախ 16.5. Էապես կրճատել կոռուպցիան և կաշառակերությունը իրենց բոլոր ձևերով	6
Թիրախ 16.6. Չարգացնել արդյունավետ, հաշվետու և թափանցիկ հաստատություններ բոլոր մակարդակներում.....	7
Թիրախ 16.10. Ապահովել տեղեկատվության հանրային հասանելիությունը և պաշտպանել հիմնարար ազատությունները՝ համաձայն ազգային օրենսդրության և միջազգային համաձայնագրերի.....	8
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1. ՄԻԱԿՈՐԱՅԻՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԹԵՐԹԻԿ.....	10
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2. ՀԱՐՑԱՇԱՐ.....	11
Յիմնական տեղեկություններ	11
1. ԿՉՆ իրականացման ազգային ծրագիրը և մշտադիտարկման գործընթացը	11
2. Վերջին զարգացումները	11
Թիրախ 16.4. Մինչև 2030 թ. զգալիորեն կրճատել ֆինանսների և զենքերի ապօրինի հոսքերը, ուժեղացնել գողացված գույքը վերականգնելու և վերադարձնելու գործողությունները և պայթարել կազմակերպված հանցավորության բոլոր ձևերի դեմ.....	15
3. Պայթարը փողերի լվացման դեմ	15
4. Իրական շահառուների թափանցիկությունը	17
5. Գողացված ակտիվների վերադարձը.....	25
2019 թ. ապրիլի 19-ին վարչապետը խորհրդակցություն է անցկացրել կոռուպցիայի դեմ պայթարի շրջանակում առանց մեղադրական եզրակացությունների գույքի բռնագանձման թեմայի շուրջ, որտեղ շեշտել է, որ նախապատրաստվող օրենքը պետք է թիրախավորի կոռումպացվածներին, փողերի լվացմամբ զբաղվողներին, հանցավոր խմբավորումների անդամներին:.....	26
6. Պայթարը կազմակերպված հանցավորության դեմ	29
8. Կոռուպցիայի փորձառությունը և ընկալումները.....	31
9. Հակակոռուպցիոն համակարգը և ինստիտուտները.....	32
10. Կոռուպցիան մասնավոր հատվածում.....	46
12. Կուսակցությունների և նախընտրական քարոզչության ֆինանսավորման թափանցիկությունը.....	47
Թիրախ 16.6. Չարգացնել արդյունավետ, հաշվետու և թափանցիկ հաստատություններ բոլոր մակարդակներում:.....	49
13. Թափանցիկությունը և օրինավորությունը պետական կառավարման համակարգում	49

Թիրախ 16.10. Ապահովել տեղեկատվության հանրային հասանելիությունը և պաշտպանել հիմնարար ազատությունները՝ համաձայն ազգային օրենսդրության և միջազգային համաձայնագրերի.....52

17. Հիմնարար ազատությունների պաշտպանությունը.....52

18. Տեղեկատվության հասանելիությունը57

Հիմնական տեղեկություններ

2018 թվականի սեպտեմբերի 14-ին ՀՀ Կառավարությունը որոշել է լուծարել «Ռազմավարական նախաձեռնությունների կենտրոն» հիմնադրամը: 2015 թվականի մարտի 9-ին ՀՀ վարչապետի 167-Ա որոշմամբ ստեղծված ԿՉՆ ազգային խորհրդի աշխատանքներում առկա չէ որևէ առաջընթաց:

Թիրախ 16.4. Մինչև 2030 թ. զգալիորեն կրճատել ֆինանսների և զենքերի ապօրինի հոսքերը, ուժեղացնել գողացված զույքը վերականգնելու և վերադարձնելու գործողությունները և պայթարել կազմակերպված հանցավորության բոլոր ձևերի դեմ:

Պայթարը փողերի լվացման դեմ

Փողերի լվացման դեմ պայթարի բազելյան համաթվի համաձայն՝ Հայաստանի գնահատականը 2019 թվականին բարելավվել է՝ դառնալով 5.08 միավոր, թեև 125 պետությունների շարքում այն կրկին զբաղեցրել է 70-րդ հորիզոնականը¹: Հայաստանը գտնվում է լավագույն 55 պետությունների շարքում:

2018 թվականի ապրիլյան հեղափոխությունից հետո փողերի լվացման դեմ պայթարի գործնական մակարդակը որոշակիորեն բարելավվել է: Մասնավորապես, մեղադրանքներ են առաջադրվել մի քանի նախկին բարձրաստիճան պաշտոնյաների և նրանց հետ փոխկապակցված անձանց:

Իրական սեփականատերերի թափանցիկությունը

2019 թվականի ապրիլի 23-ին «Իրավաբանական անձանց պետական գրանցման, իրավաբանական անձանց առանձին ստորաբաժանումների, հիմնարկների և անհատ ձեռնարկատերերի պետական հաշվառման մասին» օրենքում կատարվել են փոփոխություններ ու լրացումներ և սահմանվել են «իրական սեփականատեր», «բաղաբանական ազդեցություն ունեցող անձ», «փոխկապակցված իրավաբանական և ֆիզիկական անձինք», «փոխկապակցված անձինք» «միջանկյալ իրավաբանական անձ» սուբյեկտները: Սահմանվել է նաև, թե ինչ տվյալներ պետք է ներկայացնեն ընկերություններն իրենց իրական սեփականատերերի վերաբերյալ: Բաց կառավարության գործընկերության (ԲԿԳ) գործողությունների չորրորդ ծրագրով ստանձնած երրորդ հանձնառությամբ նախատեսված է իրական սեփականատերերի բաց, հանրային գրանցամատյանի ներդրում²:

Դրական փոփոխություններ են կատարվել «Փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայթարի մասին» ՀՀ օրենքում, ըստ որի՝ հաշվետվություն տրամադրող անձը կարող է չիրականացնել հաճախորդի պատշաճ ուսումնասիրություն,

¹ <https://index.baselgovernance.org/ranking>

² <https://www.eiti.am/hy/%D5%86%D5%B8%D6%80%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D5%B6%D5%A5%D6%80/2019/05/07/%D5%B0%D5%A1%D5%B6%D5%A4%D5%AB%D5%BA%D5%B8%D6%82%D5%B4-%D6%84%D5%B6%D5%B6%D5%A1%D6%80%D5%AF%D5%B8%D6%82%D5%B4%D5%B6%D5%A5%D6%80/68/>

Եթե ողջամտորեն կարծում է, որ դա կարող է հաճախորդի մոտ կասկածներ առաջացնել³: Փոխարենը, նա կարող է դիմել ՀՀ կենտրոնական բանկ, որպեսզի վերջինի կողմից ձեռնարկվեն արդյունավետ միջոցներ:

Գողացված ակտիվների վերադարձը

2018 թվականի ապրիլյան հեղափոխությունից հետո ակտիվների վերադարձը դարձել է նոր կառավարության քաղաքական օրակարգի առաջնահերթություններից մեկը: Մշակվել է առանց մեղադրական դատավճռի ապօրինի ճանապարհով ձեռք բերված գույքի բռնագանձման վերաբերյալ օրենքի նախագիծ⁴: Դեռևս չեն արձանագրվել օտարերկրյա պետություններից Հայաստան ակտիվների վերադարձի դեպքեր:

Ինչ վերաբերում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվող ապօրինի գույքի վերականգնմանը, առնչվող գործընթացները բավականին անհասկանալի են և փակ. հայտնի է միայն, որ 2018 թվականի հեղափոխությունից ցայսօր որոշ նախկին պաշտոնյաներ իրենց գույքի որոշակի մասը նվիրատվության ձևով փոխանցել են Հայաստանի Հանրապետությանը կամ Արցախի Հանրապետությանը⁵:

Պայթարը կազմակերպված հանցավորության դեմ

Մինչեղափոխական Հայաստանի իշխանությունների կողմից առկա էր ակնհայտ հանդուրժողականություն, այսպես կոչված, «թեական հեղինակությունների» հանդեպ⁶: 2018 թվականի ապրիլից հետո կազմակերպված հանցավորության հանդեպ մոտեցումն էապես փոխվել է: Ոստիկանությունը մի քանի դեպքերով իրականացրել է օրենքով գողերի և նրանց հարողների հրապարակային ձերբակալություններ⁷: 2018 թվականի հոկտեմբերին Միջազգային հանրապետական ինստիտուտի անցկացրած հարցման արդյունքներով՝ հարցվածների 66 տոկոսը դրական է գնահատել ոստիկանության աշխատանքը⁸:

³ «Փողերի լվացման և ահաբեկության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 16, մաս 9

⁵ <http://b4b.am/archives/news/%D5%A1%D5%BC%D5%A1%D5%B6%D6%81-%D5%B4%D5%A5%D5%B2%D5%A1%D5%A4%D6%80%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6-%D5%A4%D5%A1%D5%BF%D5%A1%D5%BE%D5%B3%D5%BC%D5%AB-%D5%A3%D5%B8%D6%82%D5%B5%D6%84%D5%AB-%D5%A2%D5%BC%D5%B6>

⁶ <https://yerevan.today/all/iravakan/28705/sashik-sargsyany-20-mln-dolar-e-nvirel-arcakhi-banakin-sputnik-armenia>

⁷ Կիսամաֆիոզ և կիսաբանդիտական խմբերի ներկայացուցիչների համարժեքը նախկին խորհրդային Միության պետությունների պարագայում

⁸ <https://www.azatutyun.am/a/29310551.html>

⁸ https://www.iri.org/sites/default/files/2018.11.23_armenia_poll.pdf

Թիրախ 16.5. Էապես կրճատել կոռուպցիան և կաշառակերությունը իրենց բոլոր ձևերով

Կոռուպցիայի փորձառությունը և ընկալումները

«Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ» կազմակերպության՝ Կոռուպցիայի ընկալման համաթվի 2018 թվականի տվյալներով, երկիրը ստացել է 35 միավոր՝ 0-100 միավորների սանդղակով՝ 180 պետությունների շարքում գրավելով 105-րդ հորիզոնականը⁹:

2018 թվականի ապրիլից հետո կոռուպցիայի փորձառության աճի կամ նվազման վերաբերյալ տվյալներ առկա չեն, սակայն նմանատիպ այլ հարցերի պատասխանները հուշում են, որ իրավիճակը բարելավվել է: Մասնավորապես, Միջազգային հանրապետական ինստիտուտի կողմից 2018 թ. հոկտեմբերին Հայաստանում անցկացված հարցման արդյունքներով, քաղաքացիների 37 տոկոսը «կրճատված կոռուպցիան» համարել է նոր կառավարության մեծագույն հաջողությունը, ինչը ամենաբարձր տոկոս ստացած պատասխանն է¹⁰:

Հակակոռուպցիոն համակարգը և ինստիտուտները

Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը, որը նախատեսված էր ձևավորել 2018 թվականի ապրիլին, մինչ օրս ձևավորված չէ: 2019 թվականի հունիսի 25-ին առաջին ընթերցմամբ ընդունվել է «Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրինագիծը¹¹, որով նախատեսվում է Էապես ընդլայնել հանձնաժողովի գործառույթների շրջանակը: Մասնավորապես, նախատեսվում է Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովին վերապահել հետևյալ գործառույթները. հակակոռուպցիոն ծրագրերի և միջոցառումների կատարման մշտադիտարկումը (մոնիտորինգ) և դրանց վերաբերյալ իրավասու մարմիններին առաջարկություններ ներկայացնելը, «Հանրային ծառայության մասին» օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով պետական պաշտոններում նշանակման ենթակա անձանց բարեվարքության վերաբերյալ խորհրդատվական բնույթի եզրակացություններ ներկայացնելը, «ՀՀ դատական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքով սահմանված դեպքերում ու կարգով դատավորների և դատավորների թեկնածուների բարեվարքության վերաբերյալ խորհրդատվական բնույթի եզրակացություններ ներկայացնելը¹²:

Նշված նախագծով առաջարկվել է փոխել Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի ձևավորման միջոցային կարգը՝ նախատեսելով քաղաքական ուժերի կողմից թեկնածուների առաջադրման գործընթաց¹³:

2018 թվականի ապրիլից հետո դատական համակարգի համար ստեղծվել է փաստացի անկախ և առանց քաղաքական ճնշումների գործելու հնարավորություն, թեև առկա են

⁹ <https://transparency.am/hy/cpi/2018>

¹⁰ https://www.iri.org/sites/default/files/2018.11.23_armenia_poll.pdf

¹¹ <http://parliament.am/drafts.php?sel=showdraft&DraftID=10588&Reading=0>

¹² «ՀՀ դատական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենք, հոդված 6

¹³ Նույն տեղում, հոդված 2

կարծիքներ, որ նախորդ ռեժիմին սպասարկող կոռուպացված դատավորները կարող են շարունակել կախյալ մնալ իրենց նախկին հարաբերություններից:

Կոռուպցիան մասնավոր հատվածում

ՀՀ տնտեսական մրցակցության պաշտպանության պետական հանձնաժողովի կազմն ամբողջությամբ փոխվել է 2019 թվականի մայիս-հունիս ամիսներին: Կազմի փոփոխությունը պայմանավորված էր հանձնաժողովի վերաբերյալ օրենքի՝ 2018 թվականի մարտի 29-ին կատարված փոփոխությամբ, որով սահմանվել էր, որ հանձնաժողովի առաջին կազմը ձևավորվում է հանրապետության նորընտիր նախագահի կողմից իր պաշտոնի ստանձնման օրվանից հետո մեկ տարվա ընթացքում, և ՀՀ Ազգային ժողովը ՀՀ վարչապետի առաջարկությամբ նշանակում է հանձնաժողովի 7 անդամներին¹⁴:

Կուսակցությունների և նախընտրական քարոզչության ֆինանսավորման թափանցիկությունը

Դիտարկվող ժամանակահատվածում կուսակցությունների ընթացիկ ֆինանսավորման առնչությամբ օրենսդրական դաշտում փոփոխություններ չեն գրանցվել: Երկար տարիների ընթացքում առաջին անգամ ազատ ու արդար գնահատված՝ 2018 թվականի դեկտեմբերի խորհրդարանական ընտրությունների ժամանակ դիտորդական կազմակերպությունների կողմից վեր են հանվել բազմաթիվ խնդիրներ և ներկայացվել են առաջարկություններ: ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահը կոչ է արել քաղաքական ուժերին համատեղ արմատական փոփոխություններ անել ընտրական օրենսդրության մեջ¹⁵:

Թիրախ 16.6. Չարգացել արդյունավետ, հաշվետու և թափանցիկ հաստատություններ բոլոր մակարդակներում

Թափանցիկությունը և օրինավորությունը պետական կառավարման համակարգում

Հետհեղափոխական ժամանակահատվածում լրատվամիջոցներում հրապարակումներ են եղել նորանշանակ պաշտոնյաների շահերի բախման վերաբերյալ: Ապօրինի հարստացման և պահանջված տեղեկությունները չհայտարարագրելու համար հարուցվել են վարչական և քրեական գործեր նախկին կառավարության բարձրաստիճան պաշտոնյաների և նրանց հետ փոխկապակցված անձանց նկատմամբ:

Հարկաբյուջետային թափանցիկությունը

Թեև ակնկալվում էր, որ 2020-2022 թվականների միջնաժամկետ ծախսային ծրագրի և 2020թ. բյուջեի ընդունման գործընթացը լինելու հրապարակային և մասնակցային, որոշ ոլորտային բյուջեներ բավականին ուշ հասանելի դարձան հանրությանը՝ խոչընդոտելով դրանց բարելավման ուղղությամբ տարվող հանրային ջատագովության գործընթացները:

¹⁴ <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=6311&lang=arm>

¹⁵ <http://www.parliament.am/transcript.php?AgendalD=3592&day=06&month=03&year=2019&lang=arm#06.03.2019>

Ազդարարման և հաղորդման մեխանիզմները

2019 թ. մայիսի 21-ին, գործարկվել է ազդարարման միասնական էլեկտրոնային հարթակը՝ www.azdararir.am-ը:

Թիրախ 16.10. Ապահովել տեղեկատվության հանրային հասանելիությունը և պաշտպանել հիմնարար ազատությունները՝ համաձայն ազգային օրենսդրության և միջազգային համաձայնագրերի

Հիմնարար ազատությունների պաշտպանությունը

«Ֆրիդոմ Հաուս» (Freedom House) կազմակերպության՝ «Ազատությունն աշխարհում 2019 թվականին» (Freedom in the World 2018) զեկույցի տվյալներով, Հայաստանը համարվել է «մասնակիորեն ազատ»՝ 100 հնարավորից ստանալով 51 միավոր¹⁶: «Մասնակիորեն ազատ» գնահատականը չի փոխվել 2013 թվականից ի վեր¹⁷:

2018 թվականի ապրիլից սկսած՝ մի շարք ուղղություններով բարելավվել է իրավիճակը լրատվամիջոցների առումով: Համաձայն «Խոսքի ազատության պաշտպանության կոմիտե» ՀԿ-ի՝ Երևան քաղաքի ավագանու և արտահերթ խորհրդարանական ընտրությունները տարբերվել են բոլոր նախորդներից «լրագրողների և լրատվամիջոցների անկաշկանդ գործելու առումով»¹⁸: Առաջին անգամ Հայաստանում անցկացվել է նախընտրական հեռուստաբանավեճ: Հայաստանի նոր իշխանությունները ներմուծել են կենդանի (live) հաղորդակցման պրակտիկան: Նախկին կառավարության կողմից ընդունված՝ լրատվամիջոցների գործունեությունը սահմանափակող որոշ իրավակարգավորումներ փաստացի դադարել են գործել:

Արձանագրվել են նաև իրավապահների կողմից կամայական գործողությունների որոշակի բացասական դրվագներ, որով, առանց պատշաճ հիմնավորման, սահմանափակվել է կառավարությանը քննադատող որոշ լրատվամիջոցների գործունեությունը: Մյուս կողմից, իրավապահ մարմինները պատշաճ ընթացք չեն տվել նախկինում լրատվամիջոցների գործունեության խոչընդոտման և բռնությունների հետ կապված քրեական գործերին:

Վերջին տարվա բացասական երևույթներից է կեղծ լուրերի ու ատելության խոսքի տարածումը, որը ենթադրաբար ֆինանսավորվում է նախկին կոռումպացված պաշտոնյաների և նրանց փոխկապակցված անձանց կողմից:

Տեղեկատվության հասանելիությունը

2018 թվականի ապրիլից հետո տեղեկատվության հասանելիությունը գործնականում բարելավվել է, թեև դա համակարգային փոփոխություն չի նշանակում: Տեղեկատվության

¹⁶ <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/armenia>
¹⁷ <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/armenia>
¹⁸ <https://khosq.am/reports/%d5%b0%d5%a1%d5%b5%d5%a1%d5%bd%d5%bf%d5%a1%d5%b6%d5%b8%d6%82%d5%b4-%d5%ad%d5%b8%d5%bd%d6%84%d5%ab-%d5%a1%d5%a6%d5%a1%d5%bf%d5%b8%d6%82%d5%a9%d5%b5%d5%a1%d5%b6-%d5%be%d5%ab%d5%b3%d5%a1%d5%af%d5%ab-17/>

սահմանափակման հիմնական սկանդալային դեպքն առնչվել է ամանորյա տոներին պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից իրենց աշխատակիցներին պարգևավճարների հատկացմանը, ինչը երկար ժամանակ գաղտնի էր պահվում հասարակությունից՝ պատճառաբանվելով աշխատակիցների անհատական տվյալների պաշտպանության անհրաժեշտությամբ:

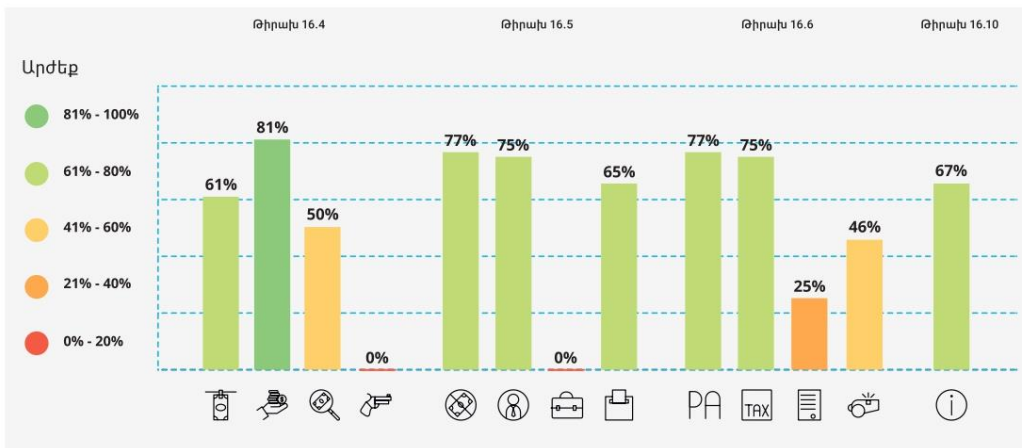
Բաց կառավարման տվյալները

Ընդհանուր առմամբ, Հայաստանում բաց տվյալների շրջանակը բավականին սահմանափակ է: ԲԿԳ գործողությունների չորրորդ ծրագրով Հայաստանը ստանձնել է բաց կառավարմանը միտված մի շարք հանձնառություններ, որոնց թվում են՝ իրական սեփականատերերի բաց, հանրային գրանցամատյանի ներդրումը, հողային և ջրային կադաստրների հասանելիությունը, պաշտոնատար անձանց գույքի, եկամուտների և փոխկապակցված անձանց հայտարարագրերի էլեկտրոնային համակարգի կատարելագործումը, համայնքային կայքերի արդիականացումը:

ԵՐԿՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿԻ ՄԻԱՎՈՐԱՅԻՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԹԵՐԹԻԿ* ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՁՆ ԱԳՐԵԳԱՑՎԱԾ ԱՐԺԵՔԸ

Թիրախ 16.4 միավոր	61%
Թիրախ 16.5 միավոր	63%
Թիրախ 16.6 միավոր	60%
Թիրախ 16.10 միավոր	67%

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏ

- Թիրախ 16.4**
 - Պայթար փողերի լվացման դեմ
 - Իրական սեփականատերեր
 - Ակտիվների վերականգնում
 - Զենքի ապօրինի շրջանառություն
- Թիրախ 16.5**
 - Հակակոռուպցիոն համակարգ և ինստիտուտներ
 - Մասնավոր հատված
 - Լոբբինգի թափանցիկություն
 - Կուսակցությունների և Նախընտրական քարոզչության ֆինանսավորման թափանցիկություն
- Թիրախ 16.6**
 - Հանրային կառավարման թափանցիկություն և օրինավորություն
 - Ֆինանսական թափանցիկություն
 - Հանրային գնումների օրինավորություն
 - Ազդարարում
- Թիրախ 16.10**
 - Տեղեկատվության ազատություն

* Միավորային (բալային) գնահատման այս թերթիկը նպատակ ունի պարզապես գնահատել, թե արդյոք տվյալ երկրի իրավական և ինստիտուցիոնալ հակակոռուպցիոն համակարգը համապատասխանում է միջազգային լավագույն փորձին: Այն չի գնահատում գործողությունների համապատասխանությունը օրենսդրությանը կամ դրանց արդյունավետությունը:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2. ՀԱՐՑԱՇԱՐ

Հիմնական տեղեկություններ

1. ԿՉՆ իրականացման ազգային ծրագիրը և մշտադիտարկման գործընթացը

Ցուցանիշ	1.1
Ցուցանիշի հարց(եր)	Կառավարությունը քայլեր ձեռնարկե՞լ է՝ «2030-ի օրակարգը» ազգային մակարդակում իրականացնելու վերաբերյալ ԿՉՆ գործողությունների ծրագիր մշակելու ուղղությամբ:
Պատասխան	2015 թվականի մարտի 9-ին ՀՀ վարչապետի 167-Ա որոշմամբ ստեղծված ԿՉՆ ազգային խորհրդի աշխատանքներում որևէ առաջընթաց առկա չէ:
Հղումներ	http://sdginnovationlab.am/our-lab/

2. Վերջին զարգացումները

Ցուցանիշ	2.1
Ցուցանիշի հարց(եր)	Երկիրն ընդունե՞լ է կոռուպցիայի դեմ պայքարի գործողությունների ազգային ծրագիր:
Բալային գնահատական	● 1. Կոռուպցիայի դեմ պայքարի գործողությունների ազգային ծրագիրն ընդունվել է:
Պատասխան	2018 թվականի ընթացքում մշակվել է 2019-2022 թվականների հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների պլանի նախագիծը: Առաջին անգամ 2018 թ. դեկտեմբերի կեսերին հրապարակվելուց և հանրային քննադատության ենթարկվելուց հետո այն լրամշակվել է և կրկին ներկայացվել քննարկման 2019 թ. հունիսին:
Հղումներ	https://www.e-draft.am/projects/1439 https://www.e-draft.am/projects/1733

Ցուցանիշ	2.2
Ցուցանիշի հարց(եր)	Ըստ «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ» կազմակերպության Կոռուպցիայի համաշխարհային բարոմետրի (ԿՀԲ)՝ հարցվողների քանի՞ տոկոսն է նշում, որ իրենց կառավարությունը «լավ» է պայքարում պետական համակարգում կոռուպցիայի դեմ:
Պատասխան	Իրավիճակը զգալիորեն փոխվել է 2018 թվականի հեղափոխությունից հետո: Միջազգային հանրապետական ինստիտուտի կողմից 2018 թ. հոկտեմբերին Հայաստանում անցկացված հարցման արդյունքների համաձայն, այն հարցին, թե «որոնք են նոր կառավարության մեծագույն հաջողությունները», 37%-ը պատասխանել է՝ «կրճատված կոռուպցիան», ինչը ամենից բարձր տոկոս ստացած պատասխանն է, որին հաջորդում է «ստեղծված ժողովրդավարությունը» (20%):
Հղումներ	https://www.iri.org/sites/default/files/2018.11.23_armenia_poll.pdf

Ցուցանիշ	2.3
Ցուցանիշի հարց(եր)	Երկրի քաղաքական ղեկավարությունը վերջին երկու տարում հրապարակային հայտարարություններ արե՞լ է կոռուպցիայի դեմ պայքարի մասին: Գործող վարչակազմը բարձր մակարդակով հանձնառություններ ստանձնե՞լ է, արդյոք, բարելավելու այն իրավական դաշտը, քաղաքականությունը կամ կառույցները, որոնք էական նշանակություն ունեն կոռուպցիայի կանխարգելման, հայտնաբերման և քրեական հետապնդման տեսանկյունից:
Պատասխան	2018 թվականի ապրիլյան հեղափոխության պատճառներից մեկը երկրում տարածված կոռուպցիան էր, և հեղափոխության արդյունքում երկրի ղեկավարությունը ստանձնած և վարչապետ նշանակված Փաշինյանը բազմիցս հայտարարել է կոռուպցիայի դեմ անողոք և անզիջում պայքար մղելու նպատակի մասին:
Յղումներ	https://www.primeminister.am/hy/statements-and-messages/item/2019/02/12/Nikol-Pashinyan-Speech-National-Assembly/ https://hetq.am/hy/article/106857 https://www.tert.am/am/news/2019/08/30/gov/3081906

Ցուցանիշ	2.4
Ցուցանիշի հարց(եր)	Կա՞ն, արդյոք, տվյալներ այն մասին, որ օրենքներն ու քաղաքականությունը հավասարապես չեն կիրառվում բոլոր պաշտոնատար անձանց նկատմամբ, և որ դրա հետևանքով աճում է իշխանության չարաշահման և բարձրաստիճան կոռուպցիայի ռիսկը:
Պատասխան	2018 թվականի ապրիլին տեղի ունեցած հեղափոխությունից հետո, բնականաբար, թիրախի տակ են հայտնվել նախկին կոռումպացված վարչակարգի ներկայացուցիչները և նրանց հետ փոխկապակցված անձինք, ինչը, սակայն, խեղաթյուրվում է և նրանց կողմից ներկայացվում որպես ընտրողական արդարադատություն կամ քաղաքական հետապնդում:
Յղումներ	https://www.evnreport.com/%D5%B0%D5%A1%D5%B5%D5%A5%D6%80%D5%A5%D5%B6/why-the-corrupt-are-terrified-of-transitional-justice7

Ցուցանիշ	2.5
Ցուցանիշի հարց(եր)	Վերջին երկու տարում իրականացված հակակոռուպցիոն պայքարի արդյունքում եղե՞լ են, արդյոք, էական բարեփոխումներ կամ առաջխաղացումներ:
Պատասխան	2018 թվականի ապրիլին երկրի ղեկավարությունը ստանձնած քաղաքական ուժը՝ ՀՀ վարչապետ Ն.Փաշինյանի ղեկավարությամբ, իր առաջնային նպատակն է համարում կոռուպցիայի դեմ պայքարը և այդ ուղղությամբ իրականացնում է մի շարք միջոցառումներ,

	մասնավորապես հակակոռուպցիոն քաղաքականության մշակման և իրավակիրարկման առումով:
Ռզումներ	https://www.primeminister.am/hy/press-release/item/2019/08/30/Nikol-Pashinyan-meeting/ https://www.tert.am/am/news/2019/08/30/gov/3081906

Ցուցանիշ	2.6
Ցուցանիշի հարց(եր)	Ինչպե՞ս եք գնահատում քաղաքացիական հասարակության և լրատվամիջոցների ունեցած հնարավորությունները կոռուպցիոն ռիսկերը և դեպքերը հետաքննելու, լուսաբանելու, ինչպես նաև երկրի քաղաքական ու տնտեսական վերնախավից հաշվետվողականություն պահանջելու հարցում:
Պատասխան	<p>Խոսքի ազատության պաշտպանության կոմիտեի (ԽԱՊԿ) զեկույցում արձանագրվում է, որ «դատական և իրավապահ մարմինները կողմնակալ են քննում անկախ լրատվամիջոցներին վերաբերող գործերը: 2015 թվականին (Էլեկտրիկ Երևանի ցույցերի ժամանակ) և 2016 թվականին («Սասնա ծռեր» զինված խմբին սատարող բողոքի խաղաղ ցույցերի ժամանակ) հանրային հավաքները լուսաբանող լրագրողների նկատմամբ բռնությունների քննությունը մակերեսային և անարդյունավետ է եղել: Խիստ սակավաթիվ բողոքներ են հասել դատարան, ընդ որում՝ դատական համակարգում դրանց առաջխաղացումը բավական դանդաղ է»:</p> <p>2018 թվականի ապրիլից իրավիճակը կտրուկ փոխվել է: ԽԱՊԿ 2018 թվականի՝ «Հայաստանում խոսքի ազատության վիճակի և լրագրողների ու ՉԼՄ-ների իրավունքների խախտման մասին» տարեկան զեկույցի համաձայն՝ 2018 թվականի ապրիլյան հեղափոխությունից հետո տեղի են ունեցել մի շարք դրական տեղաշարժեր: Մասնավորապես, Երևան քաղաքի ավագանու և արտահերթ խորհրդարանական ընտրությունները տարբերվեցին բոլոր նախորդներից «լրագրողների և լրատվամիջոցների անկաշկանդ գործելու առումով»: Բացի այդ, առաջին անգամ Հայաստանում անցկացվեցին հեռուստաբանավեճեր, որտեղ իշխող ուժի առաջնորդն ուղիղ եթերում բանավիճում էր մրցակից կուսակցությունների առաջնորդների հետ: Նոր իշխանությունները ներմուծեցին պրակտիկա, երբ սոցիալական ցանցերով ուղիղ եթեր սկսեցին մտնել և խոսել հասարակությանը հուզող հարցերի մասին: Նախկինում ընդունված՝ թափանցիկության դեմ և լրագրողների գործունեությունը սահմանափակող օրենքները փաստացի դադարեցին գործել:</p> <p>Այդուհանդերձ, հեղափոխությունից հետո դրական երևույթների հետ մեկտեղ ի հայտ եկան բացասական զարգացումներ կամ երևույթներ, որոնք համահունչ չէին հեղափոխության արժեքներին և հռետորաբանությանը: Մասնավորապես, 2019-ի մարտի 4-ին</p>

	<p>Հատուկ քննչական ծառայությունը կասեցրեց 2015 թվականի «Էլեկտրիկ Երևանի» գործով քրեական վարույթը՝ «որպես մեղադրյալ ներգրավման ենթակա անձանց հայտնի չլինելու» պատճառաբանությամբ: Սրա դեմ բերված բողոքի արդյունքում ՀՀ դատախազությունն ապրիլի 15-ին վերացրեց ՀԶԾ-ի որոշումը և հանձնարարեց վերջինին վերսկսել նախաքննությունը:</p> <p>«Սասնա ծռեր» զինված խմբին սատարող բողոքի խաղաղ ցույցերի ժամանակ հանրային հավաքները լուսաբանող լրագրողների նկատմամբ բռնությունների գործը կասեցվել է, և դրա դեմ բերված բողոքները դեռևս գտնվում են դատական վերանայման փուլում:</p> <p>Սոցիալական ցանցերում տեղ գտած բացասական երևույթներից մեկը ատելության խոսքն է, որը, ըստ ԽԱՊԿ-ի, ահազանցող ծավալների էր հասել ընտրությունների ընթացքում, բայց որը կեղծ (ֆեյք) լուրերի և մանիպուլյացիաների հետ դեռևս շարունակում է տարածված մնալ, ինչի պատճառով աճել է դատական գործերի թիվը:</p> <p>ԽԱՊԿ-ը նաև հատուկ նշում է, որ «Եթե նախկինում ցանկացած նոր իշխանություն, վերահսկողության տակ առնելով հեռարձակման ոլորտը, պահանջում էր հեռուստաընկերություններից սպասարկել իր շահերը կամ վաճառել կայանն առավել լոյալ ձեռնարկատերերի, ապա հիմա դա տեղի չունեցավ: Վերաբաշխումը կատարվեց նախկին իշխանությունների ներկայացուցիչների միջև՝ առանց նոր կառավարության միջամտության»: Այս հանգամանքը, ինչպես նաև այն, որ տարբեր քաղաքական ուժերի կողմից հովանավորվող ՉԼՄ-ներն օգտագործվում են որպես քարոզչամիջոց, ԽԱՊԿ-ին հիմք է տվել արձանագրելու, որ տեղեկատվական դաշտը խիստ բևեռացել է՝ տարբեր ճամբարների տեսքով: Այս ամենով է պայմանավորված ԽԱՊԿ-ի այն եզրահանգումը, ըստ որի՝ խիստ հրատապ է դարձել ՉԼՄ-ների սեփականության և ֆինանսական աղբյուրների թափանցիկության խնդրի լուծումը:</p>
<p>Հղումներ</p>	<p>https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/armenia http://khosq.am/reports/%D5%B0%D5%A1%D5%B5%D5%A1%D5%BD%D5%BF%D5%A1%D5%B6%D5%B8%D6%82%D5%B4-%D5%AD%D5%B8%D5%BD%D6%84%D5%AB-%D5%A1%D5%A6%D5%A1%D5%BF%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%A1%D5%B6-%D5%BE%D5%AB%D5%B3%D5%A1%D5%AF%D5%AB-13 https://khosq.am/reports/%d5%b0%d5%a1%d5%b5%d5%a1%d5%bd%d5%bf%d5%a1%d5%b6%d5%b8%d6%82%d5%b4-%d5%ad%d5%b8%d5%bd%d6%84%d5%ab-%d5%a1%d5%a6%d5%a1%d5%bf%d5%b8%d6%82%d5%a9%d5%b5%d5%a1%d5%b6-</p>

	%d5%be%d5%ab%d5%b3%d5%a1%d5%af%d5%ab-17/ https://khosq.am/reports/%d5%b0%d5%a1%d5%b5%d5%a1%d5%bd%d5%bf%d5%a1%d5%b6%d5%b8%d6%82%d5%b4-%d5%ad%d5%b8%d5%bd%d6%84%d5%ab-%d5%a1%d5%a6%d5%a1%d5%bf%d5%b8%d6%82%d5%a9%d5%b5%d5%a1%d5%b6-%d5%be%d5%ab%d5%b3%d5%a1%d5%af%d5%ab-18/
--	--

Թիրախ 16.4. Մինչև 2030 թ. զգալիորեն կրճատել ֆինանսների և զենքերի ապօրինի հոսքերը, ուժեղացնել գողացված գույքը վերականգնելու և վերադարձնելու գործողությունները և պայթարել կազմակերպված հանցավորության բոլոր ձևերի դեմ

Ցուցանիշ 16.4.1.	Անօրինական ֆինանսական ներհոսքերի և արտահոսքերի ընդհանուր ծավալը (ԱՄՆ դոլարի ընթացիկ արժեքով):
Ցուցանիշ 16.4.2.	Առգրավված, հայտնաբերված կամ ինքնական հանձնված զենքի քանի՞ տոկոսի անօրինական ծագումը կամ շրջանառությունն է հայտնաբերվել կամ հաստատվել իրավասու մարմնի կողմից՝ միջազգային փաստաթղթերին համահունչ:

3. Պայթարը փողերի լվացման դեմ

Ցուցանիշ	3.11
Ցուցանիշի հարց(եր)	Ի՞նչ միավորային գնահատական է պետությունը ստացել Բազելյան կառավարման ինստիտուտի՝ Փողերի լվացման դեմ պայթարի բազելյան համաթվով (Basel Institute on Governance’s Basel Anti-Money Laundering Index). https://index.baselgovernance.org/ :
Պատասխան	<p>Համաձայն 2018 թվականի համաթվի տվյալների՝ Հայաստանը 0.00-10.00 սանդղակով (0.00-ն համարվում է լավագույն, իսկ 10.00-ը՝ վատագույն արդյունքը) ստացել էր 5.23 միավոր և զբաղեցնում էր 70-րդ հորիզոնականը 129 պետությունների մեջ (129-րդը լավագույն ցուցանիշն է, իսկ առաջին հորիզոնականը՝ վատագույնը): Հայաստանն եական հետընթաց էր ապրել 2017 թվականի համեմատ, երբ 4.44 միավորով 146 երկրների շարքում զբաղեցնում էր 134-րդ հորիզոնականը, ինչը լավագույն 13-րդ արդյունքն էր:</p> <p>Արդեն 2019 թվականի համաթվի տվյալներով՝ Հայաստանը կրկին առաջընթաց է ապրել և ստացել է 5.08 միավոր, սակայն հորիզոնականը չի փոփոխվել. 125 պետությունների շարքում այն զբաղեցնում է 70-րդ հորիզոնականը:</p>
Չղումներ	https://index.baselgovernance.org/ranking https://www.adgm.com/-/media/project/adgm/operating-in-adgm/financial-crime-prevention-unit/useful-links/basel_aml_index_report_2017.pdf

Ցուցանիշ	3.13
Ցուցանիշի հարց(եր)	Գլոբալ ֆինանսական օրինավորության կազմակերպության (Global Financial Integrity) հրապարակումներում առկա վերջին տարվա տվյալներով, որքա՞ն է ֆինանսական միջոցների անօրինական արտահոսքը երկրից: http://www.gfintegrity.org/issues/data-by-country
Պատասխան	Գլոբալ ֆինանսական օրինավորության կազմակերպության (Global Financial Integrity) 2015 թվականի տվյալների համաձայն՝ Հայաստանում 2006-2015 թվականներին ֆինանսական միջոցների անօրինական արտահոսքը կազմել է 304 միլիոն ԱՄՆ դոլար:
Հղումներ	http://www.gfintegrity.org/issues/data-by-country

Ցուցանիշ	3.14
Ցուցանիշի հարց(եր)	Կա՞ն փաստեր, որոնք հաստատում են, որ փողերի լվացման դեմ արդյունավետ քրեական հետապնդում է իրականացվում:
Պատասխան	2018 թվականին փողերի լվացման առնչվող քրեական գործերի առումով իրավիճակը բարելավվել է: 2018 թվականին հարուցվել է 7 և քննվել 12 քրեական գործ, որից 1-ն արդեն ավարտվել է և ուղարկվել դատարան: 4 գործ կասեցվել է, որոնցից 3-ը՝ անձը հայտնի չլինելու, իսկ 1-ը՝ անձի հետախուզման մեջ լինելու հիմքերով: 7 գործի նախաքննություն մնացել է անավարտ: 2018 թվականին քրեական հետապնդման է ենթարկվել 6 անձ, որոնցից 4-ը ձերբակալվել է:
Հղումներ	http://www.prosecutor.am/myfiles/files/pdf/%D5%8F%D5%A5%D5%B2%D5%A5%D5%AF%D5%A1%D5%B6%D6%84-%D5%AF%D5%B8%D5%BC%D5%B8%D6%82%D5%BA%D6%81%D5%AB%D5%A1-2018.pdf , էջ 4

Ցուցանիշ	3.15
Ցուցանիշի հարց(եր)	Ֆինանսական հաստատությունները, նախատեսված ոչ ֆինանսական կազմակերպությունները և մասնագիտությունների ներկայացուցիչները կասկածելի գործարքի վերաբերյալ քանի՞ հաշվետվություն են ներկայացրել այն վերջին երկու տարում, որոնց վերաբերյալ առկա են տվյալներ:
Պատասխան	2018 թվականին կասկածելի գործարքների թիվը 2017 թ. 280-ի փոխարեն կազմել է 294, որից 262-ը ստացվել են բանկերից. դրանք վերաբերել են փողերի լվացմանը և դրան նախորդող հանցագործություններին: Հաշվետվությունն ունի հետևյալ կառուցվածքը. 159-ը վերաբերել է ՀՀ քաղաքացիներին, 127-ը՝ օտարերկրացիներին, 117-ը՝ ՀՀ-ում գրանցված իրավաբանական անձանց, իսկ 102-ը՝ օտարերկրյա գրանցում ստացած իրավաբանական անձանց:
Հղումներ	https://www.cba.am/Storage/AM/downloads/FDK/Annual%20Reports/FM C Annual%20Report 2018 arm%20.pdf , էջ 5

Ցուցանիշ	3.16
Ցուցանիշի հարց(եր)	Վերջին երկու տարիներին տեղի ունեցե՞լ են, արդյոք, էական փոփոխություններ կամ զարգացումներ, որոնք վկայում են փողերի լվացման դեմ պայքարի և կանխարգելման համակարգի կամ պրակտիկայի բարելավման կամ վատթարացման մասին:
Պատասխան	2018 թվականի ապրիլյան հեղափոխությունից հետո իրավիճակը բարելավվել է իրավակիրառական պրակտիկայի տեսանկյունից և մեղադրանքներ են առաջադրվել նախկին բարձրաստիճան պաշտոնյաներին ու նրանց հետ փոխկապակցված անձանց, այդ թվում՝ ՀՀ երկրորդ նախագահի որդի Սեդրակ Քոչարյանին, ՀՀ բնապահպանության նախկին նախարար Արամ Հարությունյանին, ՀՀ նախագահի անվտանգության ծառայության պետ Վաչագան Ղազարյանին և ՀՀ նախկին փոխվարչապետ Արմեն Գևորգյանին:
Հղումներ	http://www.ccc.am/hy/1428493746/3/5902 http://www.prosecutor.am/am/mo/7325 http://www.ccc.am/hy/1428493746/3/5929 https://www.sns.am/hy/%D5%B0%D5%A1%D5%B2%D5%B8%D6%80%D5%A4%D5%A1%D5%A3%D6%80%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D5%B6%D5%A5%D6%80/2019/02/19/%D5%BD%D5%A5%D5%A4%D6%80%D5%A1%D5%AF-%D6%84%D5%B8%D5%B9%D5%A1%D6%80%D5%B5%D5%A1%D5%B6%D5%AB-%D5%BE%D5%A5%D6%80%D5%A1%D5%A2%D5%A5%D6%80%D5%B5%D5%A1%D5%AC-%D6%84%D6%80%D5%A5%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6-%D5%A3%D5%B8%D6%80%D5%AE%D5%B8%D5%BE-%D5%B0%D5%A1%D5%B2%D5%B8%D6%80%D5%A4%D5%A1%D5%A3%D6%80%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6/101/

4. Իրական շահառուների թափանցիկությունը

Ցուցանիշ	4.1
Ցուցանիշի հարց(եր)	Որքա՞ն հստակորեն է երկրի օրենսդրությամբ սահմանվում «իրական սեփականատեր» հասկացությունը:
Բալային գնահատական	● 1. Իրական շահառուն ֆիզիկական անձ է, որի անունից կամ օգտին հաճախորդն իրականում գործում է, և (կամ) որն իրականում վերահսկում է հաճախորդին կամ այն անձին, որի անունից կամ օգտին գործարքը կամ գործարար հարաբերությունը իրականացվում է և (կամ) որին պատկանում է իրավաբանական անձ հանդիսացող հաճախորդը կամ այն անձը, որի անունից կամ օգտին գործարքը կամ գործարար հարաբերությունն իրականացվում է:
Պատասխան	Մինչև 2019 թվականի ապրիլի 23-ը ՀՀ օրենսդրությունը «Փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի

մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսում էր «իրական շահառուի» ինստիտուտը: 2019 թվականի ապրիլի 23-ին ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունված օրենքով «Իրավաբանական անձանց պետական գրանցման, իրավաբանական անձանց առանձին ստորաբաժանումների, հիմնարկների և անհատ ձեռնարկատերերի պետական հաշվառման մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություն կատարվեց՝ ներմուծելով «իրական սեփականատերի» ինստիտուտը: Այս երկու ինստիտուտների միջև տարբերությունն այն է, որ «իրական շահառու» հասկացությունը գտնվում է բացառապես փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի իրավական ռեժիմում, իսկ «իրական սեփականատերը» վերաբերում է ընդհանրապես բոլոր իրավաբանական անձանց՝ անկախ գործունեության բնույթից: 2019 թվականի ապրիլի 23-ի փոփոխություններով օրենսդրություն ներմուծվեց ոչ միայն «իրական սեփականատերի» ինստիտուտը, այլև «բաղաբանական ազդեցություն ունեցող անձ», «փոխկապակցված իրավաբանական անձինք», «փոխկապակցված իրավաբանական և ֆիզիկական անձինք», «փոխկապակցված անձինք», «միջանկյալ իրավաբանական անձ» հասկացությունները:

Այսպես, օրենքի հոդված 3-ի 1-ին մասը լրացվեց 23-րդ կետով, համաձայն որի՝ իրական սեփականատերը ֆիզիկական անձ է, որը՝

ա. առանձին կամ փոխկապակցված անձի հետ համատեղ վերահսկում կամ տիրապետում է իրավաբանական անձի կանոնադրական (բաժնետիրական) կապիտալի առնվազն 10 տոկոս մասնակցության, այդ թվում՝ փայերին, բաժնեմասերին, բաժնետոմսերին կամ քվեարկության իրավունքին կամ տվյալ իրավաբանական անձի մասնակից կամ բաժնետեր իրավաբանական անձանց կանոնադրական (բաժնետիրական) կապիտալում մասնակցության առնվազն 10 տոկոս հանրագումարին,

բ. վերահսկում է իրավաբանական անձին կանոնադրական (բաժնետիրական) կապիտալում մասնակցություն ունենալու փաստի ուժով՝ արտոնյալ բաժնետոմսերի կամ մեկ ձայնից ավելի ձայնի իրավունք տվող քվեարկող բաժնետոմսերի (բաժնեմասերի, փայի, այսուհետ՝ բաժնետոմս) կամ այլ արժեթղթերի միջոցով,

գ. ստանում է իրավաբանական անձի տարեկան հասույթի առնվազն 15 տոկոսը,

դ. իրավասու է նշանակելու կամ ազատելու իրավաբանական անձի կառավարման մարմիններում ընդգրկված անձանց,

	<p>Ե. իրավաբանական անձի կառավարման մարմիններում ընդգրկված չլինելով՝ հնարավորություն ունի ազդելու իրավաբանական անձի կառավարման վրա, վերահսկելու կառավարումը կամ իրավաբանական անձի գործունեությունը կամ իրավասու է կանխորոշելու իրավաբանական անձի որոշումներն այլ միջոցներով, ներառյալ՝ հավատարմագրային կառավարման պայմանագրի, համատեղ գործունեության պայմանագրի, օպցիոնի պայմանագրի, բաժնետոմսերի (բաժնեմասերի) փոխարկվող պարտքի տրամադրման պայմանագրի և այլ միջոցներով:</p> <p>Սույն կետով սահմանված հիմքերով իրավաբանական անձին տիրապետելու, վերահսկելու կամ եկամուտ ստանալու դեպքերում քաղաքական ազդեցություն ունեցող անձը համարվում է իրական սեփականատեր՝ անկախ հսկողության, մասնակցության և եկամտի չափից»:</p>
Յղումներ	«Իրավաբանական անձանց պետական գրանցման, իրավաբանական անձանց առանձին ստորաբաժանումների, հիմնարկների և անհատ ձեռնարկատերերի պետական հաշվառման մասին» ՀՀ օրենք

Ցուցանիշ	4.2
Ցուցանիշի հարց(եր)	Օրենքով ֆինանսական հաստատություններից պահանջվում է ունենալ ընթացակարգեր, որոնցով հաճախորդի հետ գործարար հարաբերություն հաստատելիս կպարզվի(կպարզվեն) իրական սեփականատեր(եր)ը:
Բալային գնահատական	● 1. Այո, ֆինանսական հաստատությունները միշտ պարտավոր են գործարար հարաբերություն հաստատելիս պարզել իրենց հաճախորդի իրական սեփականատերերին:
Պատասխան	«Փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին» ՀՀ օրենքի հոդված 16-ը 2018 թ. մարտի 1-ին լրացվեց 9-րդ մասով, ըստ որի սահմանվում է, որ հաշվետվություն տրամադրող անձը կարող է չիրականացնել հաճախորդի պատշաճ ուսումնասիրություն, բացառությամբ նույնականացման և ինքնության ստուգման, եթե առկա են կասկածներ փողերի լվացման կամ ահաբեկչության ֆինանսավորման վերաբերյալ, և հաշվետվություն տրամադրող անձը ողջամտորեն կարծում է, որ հաճախորդի պատշաճ ուսումնասիրություն իրականացնելը կհանգեցնի այն բանին, որ հաճախորդը կկռահի իր կասկածների մասին: Այս դեպքում հաշվետվություն տրամադրող անձը կասկածելի գործարքի կամ գործարար հարաբերության վերաբերյալ հաշվետվություն է տալիս լիազոր մարմին (ՀՀ կենտրոնական բանկ): Այսինքն՝ ենթադրյալ հանցագործներից թաքցնելու համար այն հանգամանքը, որ հաշվետվություն տրամադրողը (օրինակ՝ բանկը) կասկածում է իրենց, օրենքը թույլատրում է շրջանցել հաճախորդին պատշաճ ուսումնասիրելու պարտականությունից

	բխող գործողությունները, դիմել անմիջապես ՀՀ կենտրոնական բանկին, որն էլ արդյունավետ միջոցներ կձեռնարկի ենթադրյալ հանցագործության առնչությամբ:
Հղումներ	«Փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին» ՀՀ օրենք

Ցուցանիշ	4.3
Ցուցանիշի հարց(եր)	Օրենքում նշվում է, թե որ իրավասու մարմինները (օրինակ՝ ֆինանսական հետախուզության մարմինը, հարկային մարմինները, դատախազությունը, հակակոռուպցիոն մարմինները և այլն) կարող են ստանալ իրական սեփականատերերի վերաբերյալ տեղեկություններ:
Բալային գնահատական	● 1. Այո, օրենքում նշվում է, որ բոլոր իրավապահ մարմինները, հարկային մարմինները և ֆինանսական հետախուզության մարմինը պետք է իրավունք ունենան ստանալ իրական սեփականատերերի վերաբերյալ տեղեկություններ:
Պատասխան	2019 թ. ապրիլի 23-ին «Իրավաբանական անձանց պետական գրանցման, իրավաբանական անձանց առանձնացված ստորաբաժանումների, հիմնարկների և անհատ ձեռնարկատերերի պետական հաշվառման մասին» ՀՀ օրենքի 26-րդ հոդվածը լրացվել է 25-րդ կետով, համաձայն որի՝ «Իրավաբանական անձի իրական սեփականատիրոջ պետական գրանցումը հավաստվում է պետական միասնական գրանցամատյանից տրված քաղվածքով, որն ուղարկվում է անձի տրամադրած էլեկտրոնային փոստի հասցեով, ինչպես նաև հասանելի է դառնում համացանցում տեղեկատվական համակարգում համապատասխան ծածկագիրը մուտքագրելու պայմանով: Անձի պահանջով ՀՀ կառավարության սահմանած չափով համապատասխան վճար վճարելու պայմանով նրան կարող է տրվել քաղվածքի արտատպումը (պատճենը): այդ դեպքում պատճենի իսկությունը հավաստվում է պատճենի վրա դրված գործակալության համապատասխան աշխատակցի ստորագրությամբ»:
Հղումներ	«Իրավաբանական անձանց պետական գրանցման մասին, իրավաբանական անձանց առանձնացված ստորաբաժանումների, հիմնարկների և անհատ ձեռնարկատերերի պետական հաշվառման մասին» ՀՀ օրենք

Ցուցանիշ	4.6
Ցուցանիշի հարց(եր)	Իրական շահառուների վերաբերյալ ի՞նչ տեղեկություններ են գրառվում ընկերությունների ռեգիստրում:
Բալային գնահատական	● 0.75. Տեղեկությունները մասնակիորեն են գրառվում:
Պատասխան	2019 թ. ապրիլի 23-ին ընդունված օրենքով «Իրավաբանական անձանց պետական գրանցման, իրավաբանական անձանց

առանձնացված ստորաբաժանումների, հիմնարկների և անհատ ձեռնարկատերերի պետական հաշվառման մասին» ՀՀ օրենքի 26-րդ հոդվածը լրացվել է 20-րդ մասով, համաձայն որի՝ «Օրենքով իրական սեփականատիրոջ բացահայտման պարտականություն ունեցող իրավաբանական անձի վերաբերյալ իրավաբանական անձանց պետական միասնական գրանցամատյանում գրառվում են իրական սեփականատիրոջ վերաբերյալ հետևյալ տեղեկությունները.

1) ֆիզիկական անձի ինքնությունը հավաստող տվյալները՝ քաղաքացիությունը, անունը, ազգանունը (անձի անունը և ազգանունը նշվում են նաև լատինատառ), ծննդյան տարին, ամիսը, ամսաթիվը, անձը հաստատող փաստաթղթի սերիան, համարը, տրամադրման տարին, ամիսը, ամսաթիվը, հանրային ծառայությունների համարանիշը (առկայության դեպքում), հաշվառման հասցեն, բնակության վայրի հասցեն (հաշվառման հասցեից տարբերվելու դեպքում), աշխատանքի վայրի անվանումը (վայրերի անվանումները), աշխատանքի վայրի հասցեն (վայրերի հասցեները), կապի միջոցները.

2) միջանկյալ իրավաբանական անձի (անձանց) անվանումը, գտնվելու վայրի հասցեն, հարկ վճարողի հաշվառման համարը (առկայության դեպքում), պետական գրանցման համարը, գործադիր մարմնի ղեկավարի անունը, ազգանունը.

3) իրավաբանական անձի (այդ թվում՝ միջանկյալ) կանոնադրական (բաժնեհավաք) կապիտալում բաժնեմասի նկատմամբ սեփականության իրավունքի առկայության կամ իրավաբանական անձի նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնելու լիազորության մասին տեղեկություններ՝ կատարելով

ա. նշում առանձին կամ փոխկապակցված անձի հետ համատեղ իրավաբանական անձի կանոնադրական (բաժնեհավաք) կապիտալի առնվազն 10 տոկոս մասնակցության կամ քվեարկության իրավունքի, կամ տարբեր իրավաբանական անձանց կանոնադրական (բաժնեհավաք) կապիտալում մասնակցության առնվազն 10 տոկոս հանրագումարին տիրապետելու վերաբերյալ՝ նշելով բաժնետոմսերի քանակը, բաժնետոմսերի տոկոսը և ձեռք բերելու ամսաթիվը,

բ. նշում իրավաբանական անձին կանոնադրական (բաժնեհավաք) կապիտալում մասնակցություն ունենալու փաստի ուժով վերահսկելու մասին՝ արտոնյալ բաժնետոմսերի կամ մեկ ձայնից ավելի ձայնի իրավունք տվող քվեարկող բաժնետոմսերի կամ այլ արժեթղթերի միջոցով՝ նշելով բաժնետոմսերի քանակը,

	<p>բաժնետոմսերի տոկոսը և ձեռք բերելու ամսաթիվը,</p> <p>գ. նշում իրավաբանական անձի տարեկան հասույթի առնվազն 15 տոկոսի չափով ստացված օգուտի մասին,</p> <p>դ. նշում իրավաբանական անձի կառավարման մարմիններում ընդգրկված անձանց նշանակելու կամ ազատելու իրավասության մասին,</p> <p>ե. նշում իրավաբանական անձի կառավարման մարմիններում ընդգրկված չլինելով՝ իրավաբանական անձի կառավարման վրա ազդելու, կառավարումը կամ իրավաբանական անձի գործունեությունը վերահսկելու կամ իրավաբանական անձի որոշումներն այլ միջոցներով կանխորոշելու հնարավորության մասին (ներառյալ՝ գործարքներ կնքելու, հավատարմագրային կառավարման պայմանագրի, համատեղ գործունեության պայմանագրի և այլ միջոցներով),</p> <p>զ. նշում սույն օրենքի իմաստով փոխկապակցված անձ հանդիսանալու մասին (ներառյալ՝ նշում, թե ինչ կարգով է հանդիսանում փոխկապակցված անձ).</p> <p>4) իրավաբանական անձի, ինչպես նաև դուստր և կախյալ ընկերությունների՝ ֆոնդային բորսայում գրանցված լինելու դեպքում՝ ֆոնդային բորսայի անվանումը՝ ներկայացնելով համապատասխան բորսաներում առկա փաստաթղթերի հղումները.</p> <p>5) պետության, համայնքի կամ միջազգային կազմակերպության անվանումը, եթե իրավաբանական անձը համապատասխանաբար պետական, համայնքային մասնակցությամբ կամ միջազգային կազմակերպություն է՝ նշելով մասնակցության չափը և հսկողության մակարդակը»:</p>
Չդրված	«Իրավաբանական անձանց պետական գրանցման, իրավաբանական անձանց առանձնացված ստորաբաժանումների, հիմնարկների և անհատ ձեռնարկատերերի պետական հաշվառման մասին» ՀՀ օրենք

Ցուցանիշ	4.7
Ցուցանիշի հարց(եր)	Իրական սեփականատերերի վերաբերյալ ի՞նչ տեղեկություններ են հասանելի դառնում հանրությանը:
Բալային գնահատական	● 0.50 Միայն իրական սեփականատիրոջ անունն է հրապարակվում, կամ տեղեկատվությունը դառնում է հասանելի թղթային տարբերակով՝ ֆիզիկապես:
Պատասխան	Այս ցուցանիշով գրանցվել է աճ՝ 0-ից 0.50:

	<p>2019 թ. ապրիլի 23-ին ընդունված օրենքով կատարվել է լրացում, որով «Իրավաբանական անձանց պետական իրավաբանական անձանց առանձնացված ստորաբաժանումների, հիմնարկների և անհատ ձեռնարկատերերի պետական հաշվառման մասին» ՀՀ օրենքի 26-րդ հոդվածը փոփոխվել է՝ լրացվելով 20-27-րդ մասերով:</p> <p>Հոդվածի 22-րդ մասի համաձայն՝ իրական սեփականատիրոջ բացահայտման պարտականություն ունեցող իրավաբանական անձը յուրաքանչյուր տարի պետական ռեգիստր է ներկայացնում հայտարարագիր իրավաբանական անձի իրական սեփականատերերի վերաբերյալ, իսկ տվյալների փոփոխության դեպքում՝ 40 օրվա ընթացքում պետական ռեգիստր է ներկայացնում փոփոխված տեղեկությունները: Հայտարարագիրը կամ իրական սեփականատերերի վերաբերյալ փոփոխված տեղեկությունները չներկայացնելու, կեղծ կամ ոչ ամբողջական տվյալներ ներկայացնելու դեպքում ներկայացնողը ենթակա է պատասխանատվության: Հայտարարագրում ներառված տվյալները ենթակա են հրապարակման Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կողմից սահմանված կարգով: Համապատասխան կարգը դեռևս չի ընդունվել, սակայն ընթացքի մեջ է:</p> <p>Հոդվածի 25-րդ մասի համաձայն՝ «Իրավաբանական անձի իրական սեփականատիրոջ պետական գրանցումը հավաստվում է պետական միասնական գրանցամատյանից տրված քաղվածքով, որն ուղարկվում է անձի տրամադրած էլեկտրոնային փոստի հասցեով, ինչպես նաև հասանելի է դառնում համացանցում տեղեկատվական համակարգում համապատասխան ծածկագիրը մուտքագրելու պայմանով: Անձի պահանջով Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած չափով համապատասխան վճար վճարելու պայմանով անձին կարող է տրվել քաղվածքի արտատպումը (պատճենը): այդ դեպքում պատճենի իսկությունը հավաստվում է պատճենի վրա դրված՝ գործակալության համապատասխան աշխատակցի ստորագրությամբ»:</p>
Հղումներ	«Իրավաբանական անձանց պետական գրանցման, իրավաբանական անձանց առանձնացված ստորաբաժանումների, հիմնարկների և անհատ ձեռնարկատերերի պետական հաշվառման մասին» ՀՀ օրենք

Ցուցանիշ	4.8
Ցուցանիշի հարց(եր)	Օրենքով պահանջվում է, արդյոք, որ իրավաբանական անձինք թարմացնեն իրական սեփականատերերի, բաժնետերերի կամ տնօրենների վերաբերյալ ընկերությունների ռեգիստրում գրանցված տեղեկությունները:

Բալային գնահատական	● 0.75. Այո, սակայն օրենքում չի նշվում որոշակի ժամկետ:
Պատասխան	<p>Այս ցուցանիշով գրանցվել է աճ՝ 0.25-ից 0.75:</p> <p>2019 թ. ապրիլի 23-ին ընդունված օրենքով «Իրավաբանական անձանց պետական գրանցման, իրավաբանական անձանց առանձնացված ստորաբաժանումների, հիմնարկների և անհատ ձեռնարկատերերի պետական հաշվառման մասին» ՀՀ օրենքի 26-րդ հոդվածը լրացվել է 22-րդ մասով, համաձայն որի՝ «Օրենքով իրական սեփականատիրոջ բացահայտման պարտականություն ունեցող իրավաբանական անձը յուրաքանչյուր տարի՝ մինչև հաշվետու տարվան հաջորդող տարվա փետրվարի 20-ը, պետական ռեգիստր է ներկայացնում իրական սեփականատերերի վերաբերյալ հայտարարագիր (հայտարարագրեր)՝ ստորագրությամբ հավաստելով հայտարարագրված տվյալների ճշգրտությունը: Սույն հոդվածի 20-րդ մասով նախատեսված տեղեկությունների փոփոխության դեպքում 40 օրվա ընթացքում իրավաբանական անձը պարտավոր է պետական ռեգիստր ներկայացնել իրական սեփականատերերի վերաբերյալ փոփոխված տեղեկությունները: Իրավաբանական անձի կանոնադրական (բաժնետեղաբաժնի) կապիտալում բաժնեմասի նկատմամբ սեփականության իրավունքի առկայության դեպքում հայտարարագրին կցվում են սեփականության իրավունքը հավաստող փաստաթղթերը՝ հայերենով կամ վավերացված և հայերեն թարգմանված: Սույն մասով սահմանված հայտարարագիրը կամ իրական սեփականատերերի վերաբերյալ փոփոխված տեղեկությունները չներկայացնելու, կեղծ կամ ոչ ամբողջական տվյալներ ներկայացնելու դեպքում ներկայացնողը ենթակա է օրենքով սահմանված պատասխանատվության: Հայտարարագրում ներառված հրապարակման (տրամադրման) ենթակա տվյալների ցանկը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը»:</p>
Հղումներ	«Իրավաբանական անձանց պետական գրանցման, իրավաբանական անձանց առանձնացված ստորաբաժանումների, հիմնարկների և անհատ ձեռնարկատերերի պետական հաշվառման մասին» ՀՀ օրենք

Ցուցանիշ	4.12
Ցուցանիշի հարց(եր)	Վերջին երկու տարիներին եղե՞լ են զարգացումներ, որոնք վկայում են կորպորացիաների կամ այլ իրավաբանական անձանց թափանցիկության բարելավման կամ վատթարացման մասին:
Պատասխան	Վերջին 2 տարում տեղի ունեցած հիմնական զարգացումն առնչվում է «Իրավաբանական անձանց պետական գրանցման, իրավաբանական անձանց առանձնացված ստորաբաժանումների, հիմնարկների և անհատ ձեռնարկատերերի պետական

	<p>հաշվառման մասին» ՀՀ օրենքի 66-րդ հոդվածին (փոփոխված 17.11.2016-ին), որով իրավաբանական անձանց համար սահմանվել է իրական սեփականատերերի մասին հաշվետվություն ներկայացնելու պահանջ:</p> <p>2018 թվականի մարտի 23-ին «Իրավաբանական անձանց պետական գրանցման, իրավաբանական անձանց առանձնացված ստորաբաժանումների, հիմնարկների և անհատ ձեռնարկատերերի պետական հաշվառման մասին» ՀՀ օրենքում կատարված փոփոխությունների համաձայն՝ ավելացվել են հոդվածներ 25.1-ը և 27.1-ը: Հոդված 25.1-ը վերաբերում է պետական մարմնի վերաբերյալ պետական միասնական գրանցամատյանում գրառվող տեղեկությունների ցանկին, իսկ 27.1-ը՝ պետական մարմնի հաշվառման գործընթացին: Եվ վերջապես, արդեն իսկ բազմիցս հիշատակված՝ 2019 թ. ապրիլի 23-ին ընդունված օրենքով իրական սեփականատերերի ինստիտուտի հետ կապված մի շարք կարևոր լրացումներ են կատարվել «Իրավաբանական անձանց պետական գրանցման, իրավաբանական անձանց առանձնացված ստորաբաժանումների, հիմնարկների և անհատ ձեռնարկատերերի պետական հաշվառման մասին» օրենքում:</p> <p>Պետք է նշել, որ Արդյունահանող ճյուղերի թափանցիկության նախաձեռնության շրջանակներում այժմ իրական սեփականատերերի համակարգի ձևավորման և գործարկման հետ կապված գործընթացներ են տեղի ունենում, ինչը հետագայում կկիրառվի նաև այլ ոլորտների իրավաբանական անձանց առումով:</p>
Հղումներ	<p>«Իրավաբանական անձանց պետական գրանցման, իրավաբանական անձանց առանձնացված ստորաբաժանումների, հիմնարկների և անհատ ձեռնարկատերերի պետական հաշվառման մասին» ՀՀ օրենք https://www.eiti.am/hy/%D5%86%D5%B8%D6%80%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D5%B6%D5%A5%D6%80/2019/05/07/%D5%B0%D5%A1%D5%B6%D5%A4%D5%AB%D5%BA%D5%B8%D6%82%D5%B4-%D6%84%D5%B6%D5%B6%D5%A1%D6%80%D5%AF%D5%B8%D6%82%D5%B4%D5%B6%D5%A5%D6%80/68/</p>

5. Գողացված ակտիվների վերադարձը

Ցուցանիշ	5.1
Ցուցանիշի հարց(եր)	Երկիրն ունի՞ ակտիվների վերադարձի որոշակի քաղաքականություն:
Բալային գնահատական	● 1. Գոյություն ունի ակտիվների վերադարձի համապարփակ քաղաքականություն:
Պատասխան	2018 թվականի ապրիլյան հեղափոխությունից հետո ակտիվների

	<p>վերադարձը դարձավ նոր իշխանությունների քաղաքական օրակարգի առաջնահերթություններից մեկը: Տարվա վերջից սկսվել են առանց մեղադրական դատավճռի ապօրինի ճանապարհով ձեռքբերված գույքի բռնագանձման վերաբերյալ օրենսդրության մշակման աշխատանքները:</p> <p>2019 թվականի հունիսի 27-ին ՀՀ արդարադատության նախարար Ռ. Բադասյանը լրագրողներին հայտնել է, որ ակտիվների վերադարձին միտված՝ առանց մեղադրական դատավճռի գույքի բռնագանձման օրենքի նախագիծն արդեն պատրաստ է և միջազգային փորձաքննության փուլում է:</p>
Հղումներ	<p>ՀՀ քրեական օրենսգիրք</p> <p>ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրք</p> <p>https://factor.am/163539.html</p> <p>http://b4b.am/archives/news/%D5%A1%D5%BC%D5%A1%D5%B6%D6%81-%D5%B4%D5%A5%D5%B2%D5%A1%D5%A4%D6%80%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6-%D5%A4%D5%A1%D5%BF%D5%A1%D5%BE%D5%B3%D5%BC%D5%AB-%D5%A3%D5%B8%D6%82%D5%B5%D6%84%D5%AB-%D5%A2%D5%BC%D5%B6</p>

Ցուցանիշ	5.4
Ցուցանիշի հարց(եր)	Գույքի վերադարձն ապահովելու քաղաքական ուժեղ կամքի առկայությունը հաստատող փաստեր կա՞ն:
Պատասխան	<p>Վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը տարբեր առիթներով ընդգծել է ապօրինի ակտիվները վերադարձնելու կարևորությունը:</p> <p>2018 թվականի օգոստոսի 17-ին պաշտոնավարման 100 օրվա կապակցությամբ նա հրապարակայնորեն նշել է, որ մի շարք միջազգային կազմակերպություններ և գործընկեր պետություններ արտահայտել են իրենց հանձնառությունը՝ աջակցելու Հայաստանի բարձրաստիճան պաշտոնյաների կողմից գողացված ակտիվները վերադարձնելուն, և նշել է, որ իր թիմը կօգտվի այդ հնարավորությունից:</p> <p>2019 թվականի փետրվարի 13-ին վարչապետ Ն.Փաշինյանը, անցումային արդարադատության մասին խոսելիս, հրապարակայնորեն արտահայտվել է առանց մեղադրական դատավճռի գույքի վերադարձի ինստիտուտի ներդրման անհրաժեշտության մասին:</p> <p>2019 թ. ապրիլի 19-ին վարչապետը խորհրդակցություն է անցկացրել կոռուպցիայի դեմ պայքարի շրջանակում առանց մեղադրական եզրակացությունների գույքի բռնագանձման թեմայի</p>

	<p>շուրջ, որտեղ շեշտել է, որ նախապատրաստվող օրենքը պետք է թիրախավորի կոռուպացվածներին, փողերի լվացմամբ զբաղվողներին, հանցավոր խմբավորումների անդամներին:</p> <p>Առայժմ տվյալներ չկան այլ պետություններից դեպի Չայաստան որևէ ակտիվի վերադարձի գործընթացի մասին:</p> <p>Ինչ վերաբերում է Չայաստանում գտնվող ապօրինի գույքին, ապա 2018 թվականի հեղափոխությունից ցայսօր որոշ նախկին պաշտոնյաներ իրենց գույքի որոշակի մասը նվիրատվության ձևով փոխանցել են Չայաստանի Չանրապետությանը կամ Արցախի Չանրապետությանը: Մասնավորապես, ՅՅ երրորդ նախագահ Ս. Սարգսյանի եղբայր Ալեքսանդր Սարգսյանը, ում նկատմամբ քրեական գործ էր հարուցվել, մոտ 20 միլիոն ԱՄՆ դոլար է նվիրաբերել Արցախի Չանրապետության բանակին, իսկ ՅՅ մաքսային ծառայության նախկին պետ Արմեն Ավետիսյանը մոտ 20 միլիոն ԱՄՆ դոլարի արժեք ունեցող «Գոլդեն Փելես» հյուրանոցն է ցանկանում նվիրաբերել ՅՅ-ին:</p> <p>ԱԱԾ-ից «Sputnik Արմենիա» լրատվամիջոցին տրամադրած տվյալներով՝ 2018 թ. մայիսի 10-ից մինչև 2019 թ. փետրվարի 20-ը պետական միջոցների չարաշահումների ու կոռուպցիոն բնույթի հանցագործություններով հարուցված քրեական գործերով ՅՅ ԱԱԾ քննչական դեպարտամենտի կողմից, ընդհանուր առմամբ, հայտնաբերվել են չարաշահման դեպքեր՝ 32,023,492,827 ՅՅ դրամի չափով: ԱԱԾ քննչական դեպարտամենտում պետական միջոցների չարաշահումների ու կոռուպցիոն բնույթի հանցագործությունների հիման վրա քննված քրեական գործերով նախաքննության ընթացքում վերականգնվել է 22,052,635,406 ՅՅ դրամ: Վերականգնված գումարները փոխանցվել են ՅՅ պետական բյուջե:</p> <p>Այդուհանդերձ, հարկ է նշել, որ գույքի վերականգնման հետ կապված տեղեկատվությունը բավականին փակ է և ոչ թափանցիկ: Առկա չեն առանձին գործերով և առանձին պաշտոնյաների կողմից գույքի վերադարձի հետ կապված պաշտոնական տվյալներ:</p>
Յղումներ	<p>https://www.pastinfo.am/hy/news/2019/02/13/%D5%86%D5%AB%D5%AF%D5%B8%D5%AC-%D5%93%D5%A1%D5%B7%D5%AB%D5%B6%D5%B5%D5%A1%D5%B6-%C2%AB%D4%BF%D5%A1%D5%BC%D5%A1%D5%BE%D5%A1%D6%80%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D5%A8-%D6%84%D5%B6%D5%B6%D5%A1%D6%80%D5%AF%D5%B8%D6%82%D5%B4-%D5%A7-</p>

	<p>%D5%A1%D5%BC%D5%A1%D5%B6%D6%81-%D5%B4%D5%A5%D5%B2%D5%A1%D5%A4%D6%80%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6-%D5%A4%D5%A1%D5%BF%D5%A1%D5%BE%D5%B3%D5%BC%D5%AB-%D5%A3%D5%B8%D6%82%D5%B5%D6%84%D5%AB-%D5%BE%D6%80%D5%A1-%D5%A2%D5%BC%D5%B6%D5%A1%D5%A3%D5%A1%D5%B6%D5%B1%D5%B8%D6%82%D5%B4-%D5%BF%D5%A1%D6%80%D5%A1%D5%AE%D5%A5%D5%AC%D5%B8%D6%82-%D5%B4%D5%A5%D5%AD%D5%A1%D5%B6%D5%AB%D5%A6%D5%B4%D5%A8/798827</p> <p>http://www.primeminister.am/hy/statements-and-messages/item/2018/08/17/Nikol-Pashinyan-100-day-rally/</p> <p>https://factor.am/163539.html</p> <p>https://yerevan.today/all/iravakan/28705/sashik-sargsyany-20-mln-dolar-e-nvirel-arcakhi-banakin-sputnik-armenia</p> <p>https://armeniasputnik.am/exclusive/20190227/17514621/sashik-sargsyany-20-million-dolare-nvirel-arcaxi-banakin-aac-n-22-miliarde-her-berel-byuje.html</p> <p>https://www.primeminister.am/hy/press-release/item/2019/04/19/Nikol-Pashinyan-meeting/</p>
--	--

Ցուցանիշ	5.5
Ցուցանիշի հարց(եր)	Երկիրն ակտիվորեն մասնակցո՞ւմ է գույքի վերադարձի ինդիքներով զբաղվող միջազգային համագործակցության ցանցերին:
Պատասխան	2018 թվականի օգոստոսին ԶՀ փոխվարչապետ Արարատ Միրզոյանը նամակ է հղել Համաշխարհային բանկին՝ Հայաստանից գողացված ակտիվների վերադարձի կապակցությամբ աջակցություն ստանալու խնդրանքով: Այս հարցի կապակցությամբ Հայաստանն ակտիվ համագործակցում է Համաշխարհային բանկի հետ: Բացի այդ, ինչպես նշել է արդարադատության նախարարը, ակտիվների վերադարձին միտված օրենսդրական նախագծի առնչությամբ համագործակցության է ծավալվում ԵԽ-ի և ԱՄՆ ՄԶԳ անցումային նախաձեռնությունների գրասենյակի հետ:
Հղումներ	<p>https://armlur.am/831100/</p> <p>https://factor.am/163539.html</p> <p>http://moj.am/article/2363</p>

Ցուցանիշ	5.6
Ցուցանիշի հարց(եր)	<p>Հրապարակված տվյալներ կա՞ն վերջին երկու տարում երկրի մասնակցությամբ տեղի ունեցած՝ ակտիվների վերադարձի գործերի վերաբերյալ:</p> <p>ա. Հրապարակված տվյալներ կա՞ն իրավապահ մարմինների կողմից սեփական նախաձեռնությամբ իրականացված գործողությունների մասին: Տվյալներ կա՞ն այլ պետությունների շահագրգիռ կառույցների հետ կոռուպցիայի եկամուտների մասին տեղեկատվությունը սեփական նախաձեռնությամբ փոխանակելու դեպքերի վերաբերյալ:</p> <p>բ. Համարժեք թափանցիկություն և հաշվետվողականություն ապահովվե՞լ է ակտիվների բռնագրավման և դրանց վերադարձի առնչությամբ:</p>
Պատասխան	2018 թվականի հեղափոխությունից ի վեր չի արձանագրվել գողացված ակտիվների արտասահմանից վերադարձի որևէ դեպք կամ այդ ուղղությամբ իրականացված որևէ պաշտոնական գործընթաց:
Հղումներ	https://www.occrp.org/en/daily/6012-armenia-ends-probe-into-mihran-poghosan-s-panama-papers-scandal-for-lack-of-evidence http://hetq.am/eng/news/76256/swiss-ambassador-to-armenia-reaffirms-that-armenian-law-enforcement-botched-request-for-legal-aid-in-mihran-poghosyan-investigation.html

6. Պայթարը կազմակերպված հանցավորության դեմ

Ցուցանիշ	6.1
Ցուցանիշի հարց(եր)	Ոստիկանության օրինավորության նկատմամբ հանրային վստահության բարձր մակարդակի մասին տվյալներ կա՞ն:
Պատասխան	Միջազգային հանրապետական ինստիտուտի կողմից 2018 թվականի հոկտեմբերին անցկացված հարցումը ցույց է տալիս, որ հարցվածների 66 %-ը դրական է գնահատել ոստիկանության աշխատանքը:
Հղումներ	https://www.iri.org/sites/default/files/2018.11.23_armenia_poll.pdf

Ցուցանիշ	6.3
Ցուցանիշի հարց(եր)	Տվյալներ կա՞ն այն մասին, որ իրավապահ մասնագիտացած ստորաբաժանումներն արդյունավետորեն պայքարում են կազմակերպված հանցավորության դեմ: Այդ մարմիններն ունե՞ն բավարար անկախություն, ռեսուրսներ, կարողություններ և օրինավորության համարժեք մեխանիզմներ, որպեսզի արդյունավետ լինեն:
Պատասխան	2018 թվականի ապրիլից հետո կազմակերպված հանցավորության հանդեպ մոտեցումն էապես փոխվել է: Մասնավորապես, փոխվել է մոտեցումը այսպես կոչված «օրենքով գողերի» և նրանց հարողների

	<p>հանդեպ:</p> <p>Ոստիկանությունը 2018 թվականի ապրիլից հետո մի քանի դեպքերով անցկացրեց օրենքով գողերի և նրանց հարողների հրապարակային ձերբակալություններ: Օրինակ՝ 2018 թվականի հունիսի 20-ին բերման ենթարկվեցին 30 օրենքով գողեր, որոնցից 2-ը ձերբակալվեցին: Եթե նախկինում նման ձերբակալությունները համարվում էին օրինաչափությունից դուրս, ապա այժմ 2018 թվականի ապրիլից հետո, արդեն համարվում են հեղափոխական արժեքներին հարիր օրինաչափություն և շարունակվում են նաև 2019 թվականին: 2019-ին ևս կատարվեցին ձերբակալություններ մասնավորապես ձերբակալվեց ռուսաստանաբնակ Անդրանիկ Աստրախանսկին:</p> <p>Չանրությանը հայտնի որևէ ուսումնասիրություն չի անցկացվել՝ գնահատելու համար կազմակերպված հանցավորության դեմ պայքարի գործում իրավապահ մարմինների կարողությունները: Այնուամենայնիվ, իրավապահ մարմինների ղեկավարները որևէ կերպ չեն ակնարկել, որ կազմակերպված հանցավորության դեմ պայքարի առնչությամբ որոշակի մարտահրավերների են առերեսվում:</p>
Չդումներ	<p>http://www.police.am/structure/subdivisions/the-ra-police-central-office.html</p> <p>https://armeniasputnik.am/armenia/20190703/19458091/ches-brnvel-goxes-brnveles-goxes.html</p> <p>https://de-de.facebook.com/azatutyun/videos/%D5%A5%D6%80%D5%A5%D5%AF-%D5%A2%D5%A5%D6%80%D5%B4%D5%A1%D5%B6-%D5%A5%D5%B6%D5%A9%D5%A1%D6%80%D5%AF%D5%BE%D5%A1%D5%AE-30-%D6%85%D6%80%D5%A5%D5%B6%D6%84%D5%B8%D5%BE-%D5%A3%D5%B8%D5%B2%D5%A5%D6%80%D5%AB%D6%81-%D5%A5%D6%80%D5%AF%D5%B8%D6%82%D5%BD%D5%A8-%D5%B1%D5%A5%D6%80%D5%A2%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%AC%D5%BE%D5%A5%D5%AC-%D5%A5%D5%B6/1991720514206649/</p> <p>https://www.azatutyun.am/a/29310551.html</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=u-Zy5zRRuGE</p>

8. Կոռուպցիայի փորձառությունը և ընկալումները

Ցուցանիշ	8.1
Ցուցանիշի հարց(եր)	Հարցվողների քանի՞ տոկոսն է նշում, որ ինքը կամ իր ընտանիքի անդամը ոչ պաշտոնական վճարում է կատարել կամ նվեր է տվել՝ հանրային ծառայությունների հետ առնչություն ունենալիս վերջին 12 ամիսներին՝ «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ» կազմակերպության Կոռուպցիայի համաշխարհային բարոմետրի (ԿՅԲ) (կամ համանման ազգային հետազոտությունների) տվյալներով:
Պատասխան	«Կովկասյան բարոմետրի» 2017 թվականի հարցման արդյունքներով, «արդյոք անձը կամ իր ընտանիքի անդամը վերջին մեկ տարում եղե՞լ են այնպիսի իրավիճակում, որ պետք է կաշառք տային ծառայություն ստանալու կամ արտոնյալ պայմաններով վերաբերմունքի արժանանալու համար» հարցին պատասխանողների միայն 3 %-ն է նշել «այո», իսկ 96 %-ը պատասխանել է «ոչ»:
Ղեկավար	https://caucasusbarometer.org/en/cb2017am/PAYBRIB/

Ցուցանիշ	8.2
Ցուցանիշի հարց(եր)	Հարցվողների քանի տոկոսն է նշում, որ կոռուպցիան կամ կաշառակերությունը երկրի առջև ծառայած և կառավարության կողմից լուծման արժանի կարևորագույն երեք խնդիրներից մեկն է՝ «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ» կազմակերպության Կոռուպցիայի համաշխարհային բարոմետրի (ԿՅԲ) թվականի տվյալներով:
Պատասխան	Միջազգային հանրապետական ինստիտուտի կողմից 2018 թվականի հոկտեմբերին Հայաստանում անցկացված հարցման արդյունքներով՝ կոռուպցիայի դեմ պայքարը Նիկոլ Փաշինյանի կառավարության առաջնահերթ գործողությունների շարքում դասվել է 6-րդ տեղում: Հարցվածներն ավելի առաջնահերթ են համարել աշխատատեղերի ստեղծումը, սոցիալ-տնտեսական խնդիրների լուծումը, թոշակների բարձրացումը, աշխատավարձի բարձրացումը և ազգային անվտանգության բարելավումը:
Ղեկավար	https://www.iri.org/sites/default/files/2018.11.23_armenia_poll.pdf

Ցուցանիշ	8.4
Ցուցանիշի հարց(եր)	«Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ» կազմակերպության՝ Կոռուպցիայի ընկալման համաթվի վերջին՝ 2017 թվականի տվյալներով, երկիրը ___ միավոր է ստացել 0-ից (շատ կոռումպացված) մինչև 100 (շատ մաքուր) միավորների սանդղակով՝ 176 պետությունների շարքում գրավելով ___ հորիզոնականը:
Պատասխան	«Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ» կազմակերպության՝ Կոռուպցիայի ընկալումների համաթվի վերջին՝ 2018 թվականի տվյալներով, երկիրը 35 միավոր է ստացել 0-100 միավորների սանդղակով՝ 180 պետությունների շարքում գրավելով 105-րդ հորիզոնականը:

Չղումներ	https://transparency.am/hy/cpi/2018
----------	---

Ցուցանիշ	8.5
Ցուցանիշի հարց(եր)	Մարդկանց առօրյա կյանքում կոռուպցիայի փորձառությունը վերջին տարիներին ավելացել է, թե՞ նվազել:
Պատասխան	2018 թվականի ապրիլից հետո կոռուպցիայի փորձառության աճի կամ նվազման վերաբերյալ ուսումնասիրության տվյալներ չկան, սակայն այլ նմանատիպ հարցերի պատասխանները հուշում են, որ իրավիճակը բարելավվել է: Մասնավորապես, Միջազգային հանրապետական ինստիտուտի կողմից 2018 թ. հոկտեմբերին Հայաստանում անցկացված հարցման արդյունքներով, «որո՞նք են նոր կառավարության մեծագույն հաջողությունները» հարցին քաղաքացիների 37 %-ն ընտրել է «կրճատված կոռուպցիան» տարբերակը, որն ամենաբարձր տոկոս ստացած պատասխանն է:
Չղումներ	https://www.iri.org/sites/default/files/2018.11.23_armenia_poll.pdf

9. Հակակոռուպցիոն համակարգը և ինստիտուտները

Ցուցանիշ	9.2																																	
Ցուցանիշի հարց(եր)	Խնդրում ենք տրամադրել գործերի վիճակագրություն այդ հանցագործություններից յուրաքանչյուրի համար, ներառյալ (եթե առկա է)՝ վերջին երկու տարում իրականացված (ընթացող և ավարտված) դատական քննությունների թիվը, մեղադրական դատավճիռների թիվը, հաշտության համաձայնությունների թիվը, արդարացման դատավճիռների թիվը և ներկայումս ընթացքի մեջ գտնվող գործերի թիվը:																																	
Պատասխան	<p>Առկա վիճակագրությունը վերաբերում է 2017 թվականին՝ վերը նշված հոդվածներից մի քանիսի գծով: 2016 թվականի համեմատությամբ, բացի այն հանցագործություններից, որոնց թիվը 0 է, մնացածի դեպքում որոշակի աճ կա:</p> <p>2017 թվականի վիճակագրությունը</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Հոդված</th> <th>Դատական քննություն</th> <th>Մեղադրական դատավճիռ</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>179</td> <td>23</td> <td>23</td> </tr> <tr> <td>190</td> <td>3</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>200</td> <td>5</td> <td>4</td> </tr> <tr> <td>201</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>308</td> <td>16</td> <td>14</td> </tr> <tr> <td>311</td> <td>6</td> <td>4</td> </tr> <tr> <td>311.1</td> <td>2</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>311.2</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>312</td> <td>7</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>312.1</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> </tbody> </table>	Հոդված	Դատական քննություն	Մեղադրական դատավճիռ	179	23	23	190	3	3	200	5	4	201	0	0	308	16	14	311	6	4	311.1	2	2	311.2	0	0	312	7	5	312.1	0	0
Հոդված	Դատական քննություն	Մեղադրական դատավճիռ																																
179	23	23																																
190	3	3																																
200	5	4																																
201	0	0																																
308	16	14																																
311	6	4																																
311.1	2	2																																
311.2	0	0																																
312	7	5																																
312.1	0	0																																

	312.2	0	0
	332	0	0
	341	0	0
Չղումներ	http://www.prosecutor.am/myfiles/files/pdf/%D4%BF%D5%B8%D5%BC%D5%B8%D6%82%D5%BA%D6%81%D5%AB%D5%B8%D5%B6%20%D5%B0%D5%A1%D5%B6%D6%81%D5%A1%D5%A3%D5%B8%D6%80%D5%AE%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D5%B6%D5%A5%D6%80%D5%AB%20%D5%A3%D5%B8%D6%80%D5%AE%D5%A5%D6%80%D5%B8%D5%BE%20%D5%A4%D5%A1%D5%BF%D5%A1%D6%80%D5%A1%D5%B6%D5%B8%D6%82%D5%B4%20%D5%B4%D5%A5%D5%B2%D5%A1%D5%A4%D6%80%D5%A1%D5%B6%D6%84%D5%AB%20%D5%BA%D5%A1%D5%B7%D5%BF%D5%BA%D5%A1%D5%B6%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%A1%D5%B6%20%D6%87%20%D5%A4%D5%A1%D5%BF%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6%20%D6%84%D5%B6%D5%B6%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%A1%D5%B6%20%D5%A1%D6%80%D5%A4%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D6%84%D5%B6%D5%A5%D6%80%D5%AB%20%D5%BE%D5%A5%D6%80%D5%A1%D5%A2%D5%A5%D6%80%D5%B5%D5%A1%D5%AC.pdf		

Ցուցանիշ	9.3
Ցուցանիշի հարց(եր)	<p>Հակակոռուպցիոն գերատեսչությունը</p> <p>ա. Որքա՞ն է հակակոռուպցիոն գերատեսչության (ՀԿԳ) պաշտոնական գործառնական անկախության աստիճանը, և ի՞նչ տվյալներ կան այն մասին, որ պրակտիկայում գերատեսչությունը կարող է իր աշխատանքը կատարել առանց արտաքին միջամտության:</p> <p>բ. Որքանո՞վ է ՀԿԳ-ն ապահովված համարժեք ռեսուրսներով և կարողություններով՝ պրակտիկայում իր առջև դրված խնդիրները լուծելու համար:</p> <p>գ. Առկա՞ են, արդյոք, մեխանիզմներ, որոնք ապահովում են ՀԿԳ-ի օրինավորությունը, և ո՞ր չափով է դրա օրինավորությունն ապահովվում պրակտիկայում:</p> <p>դ. ՀԿԳ-ն զբաղվո՞ւմ է, արդյոք, կոռուպցիայի և ենթադրյալ կոռուպցիոն գործերի հետ կապված կանխարգելիչ, կրթական և քննության աշխատանքներով:</p>

<p>Պատասխան</p>	<p>ա. 2019 թվականի հունիսի 25-ին առաջին ընթերցմամբ ընդունվել է ««Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագիծը: Վերջինս կառույցի գործառնական անկախության մասով նոր փոփոխություններ չի նախատեսում, բացի այն, որ նոր գործառույթներ է ավելացվել այս կառույցին: Այդ գործառույթներն են՝</p> <ul style="list-style-type: none"> • Հանձնաժողովի կողմից մշակված հակակոռուպցիոն ծրագրերի և միջոցառումների կատարման նկատմամբ մոնիտորինգի իրականացումը և դրանց վերաբերյալ իրավասու մարմիններին առաջարկությունների ներկայացումը: • «Հանրային ծառայության մասին» օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով պետական պաշտոններում նշանակման ենթակա անձանց օրինավորության/բարեվարքության վերաբերյալ խորհրդատվական բնույթի եզրակացություններ ներկայացնելը, որոնք ենթակա չեն հրապարակման: • «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքով սահմանված դեպքերում ու կարգով դատավորների և դատավորների թեկնածուների օրինավորության/բարեվարքության վերաբերյալ խորհրդատվական բնույթի եզրակացություններ ներկայացնելը, որոնք ենթակա չեն հրապարակման: <p>Գործառնական անկախության իմաստով (այսինքն՝ կառույցի կողմից իր գործառույթները և լիազորություններն առանց այլ մարմնի թույլտվության իրականացնելը՝ չխախտելով զսպումների և հակակշիռների համակարգից բխող տրամաբանությունը) պետք է արձանագրել, որ կառույցն օրենսդրական մակարդակում բավականին մեծ գործառնական անկախություն ունի: Մասնավորապես, օրենքի 23-րդ հոդվածը վերաբերում է գործառույթներին, իսկ 24-րդ հոդվածը՝ լիազորություններին: Այստեղ նախատեսված գործառույթներն ու լիազորությունները չեն նախատեսում այլ կառույցների համաձայնությունը, որոնք կխոչընդոտեին կառույցին իր գործառույթներն անկախ կերպով իրականացնելուն: Այդուհանդերձ, կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի ձևավորման մոդելը և գործընթացը (2 անդամի նշանակում խորհրդարանում իշխող քաղաքական ուժի կողմից, 1 անդամի նշանակում՝ ներկայացված կառավարության կողմից, և 1-ական անդամների նշանակում՝ ներկայացված խորհրդարանի ընդդիմադիր կուսակցությունից և ՀՀ բարձրագույն դատական խորհրդից) ինստիտուցիոնալ առումով զերծ չեն հանձնաժողովի անկախության վրա ազդող ռիսկերից:</p>
-----------------	---

գ. ՅԿԳ անդամի օրինավորության/բարեվարքության մեխանիզմների առումով «Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» ՀՀ օրենքի 16-րդ հոդվածը սահմանում է կարգավորումներ: Մասնավորապես, սահմանվում է, որ հանձնաժողովի անդամը չի կարող լինել որևէ կուսակցության անդամ և զբաղվել քաղաքական գործունեությամբ, ինչպես նաև պարտավոր է իր հրապարակային ելույթներում քաղաքական չեզոքություն ցուցաբերել: Բացի այդ, սահմանվում է, որ անդամը չի կարող զբաղեցնել իր կարգավիճակով չպայմանավորված պաշտոն պետական կամ տեղական ինքնակառավարման այլ մարմիններում, որևէ պաշտոն՝ առևտրային կազմակերպություններում, զբաղվել ձեռնարկատիրական գործունեությամբ, կատարել վճարովի այլ աշխատանք, բացի գիտական, կրթական և ստեղծագործական աշխատանքից:

Ավելին, հանձնաժողովի անդամի վրա տարածվում են բարձրաստիճան պաշտոնատար անձի և հանրային ծառայողի նկատմամբ կիրառվող այլ սահմանափակումներ, որոնք սահմանված են «Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքով, մասնավորապես, հոդված 23-ով և 24-ով: Բացի այդ, և ամենից կարևորը, հանձնաժողովի անդամները համարվում են ինքնավար պաշտոն զբաղեցնողներ, ինչը, իր հերթին, համարվում է պետական պաշտոնի տեսակներից մեկը՝ համաձայն «Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքի 4-րդ հոդվածի, և ուստի նույն օրենքով նախատեսված բոլոր կարգավորումները, որոնք վերաբերում են պետական պաշտոններ զբաղեցնող անձանց, տարածվում են նաև հանձնաժողովի անդամների վրա: Կարելի է պնդել, որ իրավական մեխանիզմների առումով հանձնաժողովի անդամների օրինավորության/բարեվարքության կանոնակարգման համակարգն արդյունավետ է: Ինչ վերաբերում է գործնականում հանձնաժողովի անկախությանը, այն հնարավոր կլինի գնահատել միայն հանձնաժողովի ձևավորումից հետո:

դ. Քննող մարմնի առումով դեռևս առկա չէ մեկ միասնական հակակոռուպցիոն քննչական մարմին, և այդ գործառույթները բաշխված են տարբեր իրավապահ մարմինների միջև, ինչպես արդեն իսկ այդ մասին ներկայացված է սույն զեկույցի համապատասխան՝ իրավապահ մարմինների բաժնում:

ՅԿԳ-ի լիազորությունները սահմանված են 24-րդ հոդվածով և կարող են դասակարգվել 9 խմբերի: Դրանք են.

1. Անհամատեղելիության պահանջներ և այլ սահմանափակումներ, էթիկայի կանոններ և իրավիճակային շահերի բախման այլ դեպքեր.

- քննում և լուծում է բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց կողմից այդ պահանջների և այլ սահմանափակումների, ինչպես նաև էթիկայի կանոնների խախտումների և իրավիճակային շահերի բախման դեպքերի վերաբերյալ դիմումներ,
- իրավասու մարմին կամ պաշտոնատար անձին ներկայացնում է անհամատեղելիության պահանջների, այլ սահմանափակումների, էթիկայի կանոնների խախտումների, ինչպես նաև շահերի բախման իրավիճակների կանխարգելմանն ու վերացմանն ուղղված առաջարկություններ (այդ թվում՝ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձին պատասխանատվության ենթարկելու վերաբերյալ):

2. Հայտարարագրեր

- վարում է բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց և հայտարարագրերի ռեեստրը,
- սահմանում է հայտարարագրի ձևանմուշը, հայտարարագրի լրացմանը ներկայացվող պահանջները, հայտարարագրերի ռեեստրի տվյալների ցանկը, հայտարարագրերի ռեեստրի վարման, հայտարարագրի ներկայացման և հայտարարագրված տվյալներում փոփոխություն կատարելու, հայտարարագրի արխիվացման կարգերը, ինչպես նաև հայտարարագրերի վերլուծության մեթոդաբանությունը և ռիսկային չափորոշիչները,
- հրապարակում է հայտարարագրերը,
- քննում և լուծում է հայտարարագրմանն առնչվող խախտումների վերաբերյալ գործեր:

3. Էթիկա

- համապատասխան մարմինների էթիկայի հանձնաժողովներին տրամադրում է անհամատեղելիության պահանջների և այլ սահմանափակումների վերաբերյալ մասնագիտական խորհրդատվություն և մեթոդական աջակցություն,
- ներկայացնում է բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց (բացառությամբ պատգամավորների, դատավորների և դատախազների) էթիկայի կանոնների վերաբերյալ խորհրդատվական բնույթի պարզաբանումներ, ինչպես նաև շահերի բախման իրավիճակի լուծմանն ուղղված քայլեր ձեռնարկելու վերաբերյալ առաջարկություն,
- վերանայում է համապատասխան մարմինների էթիկայի հանձնաժողովների եզրակացությունները:

4. Շահերի բախում

- ներկայացնում է շահերի բախման իրավիճակի լուծմանն ուղղված քայլեր ձեռնարկելու վերաբերյալ առաջարկություն,
- մեկնաբանում է սույն օրենքով սահմանված անհամատեղելիության պահանջները և այլ սահմանափակումները:

5. Վիճակագրություն

- վարում է անհամատեղելիության պահանջների և այլ սահմանափակումների խախտումների, շահերի բախման դեպքերի վիճակագրություն և հրապարակում տվյալներ:

6. Զաղաքականության մշակում

- իրականացնում է կոռուպցիայի դեմ պայքարին առնչվող ռազմավարությունների և միջոցառումների ծրագրերի (այդ թվում՝ ոլորտային) նախագծերի փորձագիտական վերլուծություն և դրանց վերաբերյալ ներկայացնում է առաջարկություններ իրավասու մարմին,
- մշակում է կոռուպցիայի կանխարգելման ծրագրեր և դրանք ներկայացնում է կառավարություն,
- իրավասու մարմին կարծիք է ներկայացնում կոռուպցիայի դեմ պայքարին առնչվող նորմատիվ իրավական ակտերի նախագծերի վերաբերյալ,
- իրավասու մարմին ներկայացնում է իր գործունեության ընթացքում վեր հանված՝ կոռուպցիայի կանխարգելմանն առնչվող հարցերի կարգավորման բացերի և թերությունների շտկմանն ուղղված առաջարկություններ:

7. Կրթություն

- մշակում է կոռուպցիայի դեմ պայքարին առնչվող հարցերով կրթական և հանրային իրազեկման բարձրացման ծրագրեր և իրականացնում միջոցառումներ,
- առաջարկություններ է ներկայացնում կրթական, այդ թվում՝ պաշտոնատար անձանց և հանրային ծառայողների վերապատրաստումների ծրագրերում հակակոռուպցիոն դասընթացներ ներառելու և կազմակերպելու վերաբերյալ,
- կրթական ծրագրերի իրականացման համար տրամադրում է ուսումնամեթոդական ուղեցույցներ և այլ նյութեր:

8. Խորհրդատվական բնույթի եզրակացությունների տրամադրում (ավելացվել են 2019 թվականի հունիսի 25-ին առաջին ընթերցմամբ ընդունված՝ ««Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին»

	<p>Նախագծով)</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Հանրային ծառայության մասին» օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով պետական պաշտոններում նշանակման ենթակա անձանց օրինավորության/բարեվարքության, կոռուպցիոն գործարքներում ներգրավվածության վերաբերյալ ուսումնասիրությունների անցկացում և դրանց արդյունքներով խորհրդատվական բնույթի եզրակացությունների ներկայացում, • «ՀՀ դատական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքով սահմանված դեպքերում ու կարգով դատավորների և դատավորների թեկնածուների օրինավորության/բարեվարքության, կոռուպցիոն գործարքներում ներգրավվածության վերաբերյալ խորհրդատվական բնույթի եզրակացությունների ներկայացում: <p>9. Մոնիտորինգ (ավելացվել է 2019 թվականի հունիսի 25-ին առաջին ընթերցմամբ ընդունված՝ ««Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» նախագծով)</p> <ul style="list-style-type: none"> • իր կողմից մշակված հակակոռուպցիոն ծրագրերի և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի (այդ թվում՝ ոլորտային) կատարման վերաբերյալ մոնիտորինգի զեկույցների կազմում և դրանց վերաբերյալ առաջարկությունների ներկայացում իրավասու մարմիններին:
Հղումներ	<p>««Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» նախագիծ (առաջին ընթերցմամբ ընդունված)</p> <p>http://parliament.am/drafts.php?sel=showdraft&DraftID=10588&Reading=0</p> <p>«Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» ՀՀ օրենք «Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենք</p>

Ցուցանիշ	9.5
Ցուցանիշի հարց(եր)	<p>Դատական համակարգը</p> <p>ա. Որքանով է դատական համակարգն օրենքի համաձայն անկախ և ո՞ր չափով է այն գործում՝ առանց կառավարության կամ այլ սուբյեկտների միջամտության:</p> <p>բ. Գոյություն ունե՞ն, արդյոք, դատական համակարգում պաշտոնավարման, աշխատավարձի և աշխատանքային</p>

	<p>պայմանների պատշաճ քաղաքականություն ապահովող օրենքներ, ինչպես նաև բավարար ֆինանսական, կադրային ռեսուրսներ և ենթակառուցվածք՝ պրակտիկայում արդյունավետ կերպով գործելու համար:</p> <p>գ. Որքանով են հանրությանը գործնականում հասանելի դատական համակարգի գործունեությունը և դրա վերաբերյալ տեղեկատվությունը:</p> <p>դ. Որքանով է գործնականում ապահովված դատական համակարգում աշխատողների օրինավորությունը/բարեվարքությունը: Որքանով է դատական համակարգը վճռական՝ պայթարելու կոռուպցիայի դեմ քրեական հետապնդման և այլ եղանակներով:</p>
Պատասխան	<p>ա. Դատական համակարգի անկախությունը երաշխավորված է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ, որով նախատեսվում է. «Արդարադատության իրականացմանը որևէ միջամտություն արգելվում է»: Սահմանադրությամբ նախատեսվում է նաև դատավորների անկախությունը. «Արդարադատություն իրականացնելիս դատավորն անկախ է, անաչառ և գործում է միայն Սահմանադրությանը և օրենքերին համապատասխան:</p> <p>Դատավորը չի կարող պատասխանատվության ենթարկվել արդարադատություն իրականացնելիս հայտնած կարծիքի կամ կայացրած դատական ակտի համար, բացառությամբ՝ երբ առկա են հանցագործության կամ կարգապահական խախտման հատկանիշներ»: Սահմանադրությամբ նախատեսվում են նաև երաշխիքներ՝ ընդդեմ քրեական պատասխանատվության (այսինքն՝ անձեռնմխելիություն):</p> <p>Իրականում իրավիճակն այլ է: Միջազգային գիտավերլուծական կենտրոններից և քաղաքացիական հասարակության տեղական խմբերից շատերը, ինչպես նաև քաղաքական ընդդիմությունն արձանագրել են, որ իրականում դատական համակարգը բնավ անկախ չէ և կոռումպացված է: «Ֆրիդոմ Հաուս» (Freedom House) կազմակերպության «Պետություններն անցումային շրջանում 2018 թվականին» (Nations in Transit 2018) զեկույցում Հայաստանի վերաբերյալ նշվում է. «Հայաստանի դատական համակարգը ծանր կախվածության մեջ է գործադիր ճյուղից, իսկ դատավորների հաշվետվողականության մեխանիզմները թույլ են:</p> <p>Կաշառակերությունը և քաղաքական ազդեցության գործադրումը լայն տարածում ունեն դատական համակարգի բոլոր մակարդակներում, և դատարանները շարունակում են մնալ երկրում ամենաքիչ վստահություն վայելող կառույցների շարքում»:</p> <p>Ասվածի, թերևս, ամենավառ նկարագրությունը տրված է ԱՄՆ-ի պետքարտուղարության «Մարդու իրավունքների զեկույց 2018»-ում. «Դատավորները շարունակել են քաղաքական ճնշման ենթարկվել գործադիր ճյուղի բոլոր մակարդակների, իրավապահ</p>

մարմինների և դատական հիերարխիայի կողմից: Չունենալով ցկյանս պաշտոնավարման իրավունք՝ դատավորները խոցելի են ազատման տեսանկյունից և չունեն իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցներ: Իրավական փորձագետների կարծիքով՝ դատարանները պարտավորված են զգում բավարարել նախնական կալանքի մասին քննիչների միջնորդությունները և գործի դատական քննության փուլում՝ կալանքի մասին դատախազների միջնորդությունները: Իրավական փորձագետները նշել են, որ այդպիսի պրակտիկան սասանում է դատական անկախությունը և ամրապնդում այն տպավորությունը, թե դատարանները պարզապես գործիք են, և որ քննիչներն են իրականում որոշում կալանքի տևողությունը: Իրավաբանները նշել են, որ անկախ որոշումների համար որոշակի դատավորների ազատումը «սառը ցնցուղի» ազդեցություն է ունեցել դատական համակարգի վրա»:

2018 թվականի ապրիլյան հեղափոխությունից հետո իրավիճակը եապես փոխվել է: ՀՀ նոր վարչապետ Ն. Փաշինյանը բազմաթիվ առիթներով հրապարակայնորեն նշել է, որ այլևս դատական համակարգը չպետք է ակնկալի որևէ կարգի հրաման գործադիր իշխանությունից: Այնուամենայնիվ, «Ֆրիդոմ Հաուսն» իր «Ազատությունն աշխարհում 2018թ.» զեկույցում Հայաստանի առնչությամբ նշում է. «Դատարաններն առերեսվում են համակարգային քաղաքական ազդեցությանը, և դատական ինստիտուտները վարկաբեկված են կոռուպցիայի պատճառով: Դատավորներն, ինչպես հաղորդում են, մեղադրական դատավճիռներ կայացնելու առումով ճնշում են զգում դատախազների կողմից, իսկ արդարացման գործերի թիվը ծայրահեղ ցածր է»:

European Partnership for Democracy կազմակերպությունը նշում է. «Դատական իշխանության կախվածությունը իշխող էլիտաներից հետհեղափոխական Հայաստանում էլ շարունակում է իշխանությունների բաժանման համար խոչընդոտ մնալ: Չնայած խորհրդարանն է, որ որակյալ մասնակցությամբ առաջադրված թեկնածուների մասին որոշում է ընդունում, բայց իշխող կուսակցության դոմինանտ դիրքը գործադիրի ձեռքում քաղաքական ազդեցություն գործիք է դառնում դատական իշխանության հանդեպ: Ավելին, 2018 և 2019 թվականներին «Իմ քայլը» դաշինքը խոչընդոտեց Սահմանադրական դատարանի 3 թեկնածուների ընտրությանը՝ խորհրդարանում ունեցած իր դիրքի շնորհիվ: Չնայած կարևոր է, որ խորհրդարանն ունակ լինի գործադրել անհրաժեշտ զսպումներ և հակակշիռներ նախագահի իշխանության հանդեպ, սակայն այս դինամիկան եապես քաղաքականացնում է դատական իշխանությունը՝ վնասելով նրա անկախությանը և վստահելիությանը»:

2019թ. հունիսի վերջից մասնագիտական շրջանակներում լրջագույն քննարկման առարկա և քաղաքական առումով օրակարգային է դարձել ՀՀ սահմանադրական դատարանի լեգիտիմության խնդիրը՝ հիմք ընդունելով ՀՀ սահմանադրության որոշ դրույթների հակասական ընկալումները, առանձին հարցերի առնչությամբ Սահմանադրական դատարանի կողմնակալության վերաբերյալ ընկալումները, Սահմանադրական դատարանի նախագահ Հրայր Թովմասյանի ընտրության և ցկյանս պաշտոնավարման հետ կապված կասկածելի քաղաքական գործարքներն ու պայմանավորվածությունները և, առհասարակ, Սահմանադրական դատարանի նկատմամբ հանրային անվստահությունը:

Ներկա իրավիճակը հաճախ միանշանակ չի ներկայացվում ՀՀ երկրորդ նախագահ Ռ. Քոչարյանի դեմ հարուցված քրեական գործի պատճառով: Այն իրավական լինելուց զատ նաև քաղաքականացվում է, երբ ռուսական որոշ քաղաքական շրջանակներ հանդես են գալիս նրա պաշտպանությամբ և/կամ մեկնաբանություններ են անում այդ գործի շուրջ, կամ երբ Լեռնային Ղարաբաղի նախկին և գործող նախագահները երաշխավորագիր են ներկայացնում՝ Ռ. Քոչարյանին կալանքից ազատելու համար:

բ. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ և Դատական օրենսգրքով նախատեսվում են բավարար երաշխիքներ դատական համակարգի պատշաճ և սահուն գործունեության համար: Նախ և առաջ, Դատական օրենսգրքի 56-րդ հոդվածով («Դատավորի անփոփոխելիությունը») նախատեսվում է, որ դատավորը պաշտոնավարում է մինչև 65 տարեկանը: Նույն օրենսգրքի 57-րդ հոդվածով կարգավորվում են աշխատավարձի և սոցիալական երաշխիքների հարցերը: Հոդվածը համապարփակ կերպով կարգավորում է ոչ միայն աշխատավարձը, այլ հավելավճարները, կենսաթոշակները, առողջության ապահովագրությունը և դժբախտ պատահարներից ապահովագրությունը: 58-րդ հոդվածով կարգավորվում է դատավորների արձակուրդի հարցը: Օրենսգրքի 61-րդ հոդվածով կարգավորվում է դատավորի աշխատակազմը: Այդ հոդվածի համաձայն՝ առաջին ատյանի և վերաքննիչ դատարանների յուրաքանչյուր դատավոր ունի մեկ օգնական և մեկ գործավար, իսկ Վճռաբեկ դատարանի դատավորը և Երևան քաղաքի դատարանի նախագահը՝ օգնականներ և գործավարներ: Բացի դրանից, 16-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսվում է, որ յուրաքանչյուր դատավոր պետք է ունենա առանձին աշխատասենյակ:

Դատավորների անկախության հիմնական խոչընդոտներից է եղել

դատավորներին իրենց որոշումների համար պատժելը (այդ թվում պաշտոնից հեռացնելը) և ՀՀ արդարադատության խորհրդի (ներկայումս՝ Բարձրագույն դատական խորհրդի) որոշումները դատարանում բողոքարկելու իրավունքի բացակայությունը: Չնայած Վենետիկի հանձնաժողովի կողմից սահմանադրական բարեփոխումների ընթացքում շարունակաբար գործադրված ջանքերին՝ Հայաստանի իշխանությունները շարունակում են կարգապահական տույժի ենթարկված դատավորներին զրկել դատական պաշտպանության միջոցներից: Դատական օրենսգրքի նախագծի (որն ընդունվեց 2018 թվականի ապրիլին) վերաբերյալ Վենետիկի հանձնաժողովն իր համապատասխան եզրակացության մեջ (130-րդ կետ) նշել էր. «Օրենսգրքի նախագիծը կարծես չի նախատեսում կարգապահական վարույթներում Բարձրագույն դատական խորհրդի կայացրած որոշումները բողոքարկելու իրավունքը»: Եզրակացության մեջ (133-րդ կետ) ընդգծվել էր, որ բողոքարկման համակարգի այս բացակայությունը մտահոգության տեղիք է տալիս: Վենետիկի հանձնաժողովը հիշեցրել էր CM/Rec (2010)12 հանձնարարականի 69-րդ կետը, որում Նախարարների խորհուրդը նշել էր, որ կարգապահական վարույթները «պետք է իրականացվեն անկախ մարմնի կամ դատարանի կողմից՝ արդար դատաքննության բոլոր երաշխիքներով և դատավորին ընձեռեն որոշումը և նշանակված պատիժը *վիճարկելու իրավունք*» (չեղատառով ընդգծումը մերն է): Արևելյան Եվրոպայում, Հարավային Կովկասում և Կենտրոնական Ասիայում դատական անկախության մասին ԵԱՀԿ-ի Կիևյան հանձնարարականներում (OSCE Kyiv Recommendations on Judicial Independence in Eastern Europe, South Caucasus and Central Asia) նշվում է, որ պետք է ընձեռվի կարգապահական մարմնի որոշումը «իրավասու դատարանին բողոքարկելու իրավունք»: Այդ հանձնարարականը չի կատարվել ՀՀ կառավարության կողմից Դատական օրենսգրքի վերջնական տարբերակում:

զ. Բազմաթիվ աղբյուրներ կան, որտեղ հանրությունը կարող է տեղեկություններ ստանալ դատական համակարգի վերաբերյալ: Այնպիսի էլեկտրոնային հարթակները, ինչպիսիք են www.court.am և www.datalex.am կայքերը, բավական պրոակտիվ են և իրազեկող: Մասնավորապես, www.datalex.am կայքը դատական համակարգի պաշտոնական տեղեկատվական համակարգն է:

դ. Ինչպես նշվել է «Պետություններն անցումային շրջանում 2018 թվականին» (Nations in Transit 2018) զեկույցում, «դատական հաշվետվողականության մեխանիզմները թույլ են: Կաշառակերությունը և քաղաքական ազդեցության գործադրումը լայն տարածում ունեն դատական համակարգի բոլոր մակարդակներում, և դատարանները շարունակում են մնալ

	<p><i>երկրում ամենաքիչ վստահություն վայելող կառույցների շարքում»:</i></p> <p>Բացի դրանից, դատական համակարգը չափազանց հեշտորեն է կատարում իրավապահ մարմինների և գործադիրի պահանջները: Բերտելսմանի վերափոխման համաթվի (Bertelsmann Transformation Index) շրջանակում Հայաստանի մասին 2018 թվականի զեկույցում նշվում է. «Գերիշխող Նախագահական ինստիտուտի պայմաններում, երբ գործադիրն, անկասկած, մնում է իշխանության ամենաուժեղ ճյուղը, դատական իշխանությունը հնազանդորեն կատարում է գործադիրի պահանջները: Օրինակ՝ ոստիկանության դեմ և քաղաքացիական ակտիվիստներին կողմ դատական ակտեր կայացրած դատավորի պաշտոնավարումը կասեցվել է Նախագահի կողմից»:</p> <p>Ընդհանուր առմամբ, երկրում քաղաքացիական հասարակության և իրավաբանների համայնքի շրջանակներում կոնսենսուս կա առ այն, որ դատական համակարգը ծայրահեղ կոռուսմացված է և կախվածության մեջ է գործադիրից և իրավապահ մարմիններից:</p>
<p>Հղումներ</p>	<p>ա. ՀՀ Սահմանադրություն https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/armenia https://www.state.gov/documents/organization/277381.pdf https://armeniasputnik.am/armenia/20180524/12226279/nikol-pashinyan-alegsandr-arzumanyan-dataran.html https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/armenia https://www.e-draft.am/projects/1900/about</p> <p>բ. ՀՀ դատական օրենսգիրք https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=CDL-AD(2015)037-f&lang=en. ՀՀ Սահմանադրության փոփոխությունների նախագծի վերաբերյալ առաջին եզրակացություն (գլուխներ 1-7 և 10)</p> <p>գ. www.court.am www.datalex.am</p> <p>դ. https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/armenia https://www.bti-project.org/en/reports/country-reports/detail/itc/ARM/ https://ria.ru/20190730/1557023812.html http://epd.eu/wp-content/uploads/2019/07/European-democracy-support-in-Armenia.pdf, էջ 20</p>

<p>Ցուցանիշ</p>	<p>9.6</p>
<p>Ցուցանիշի հարց(եր)</p>	<p>Իրավապահ մարմինները ա. Որքանով են իրավապահ մարմիններն օրենքի համաձայն անկախ, և ո՞ր չափով են նրանք անկախ պրակտիկայում: բ. Որքանով են իրավապահ մարմիններն ապահովված բավարար ֆինանսական և կադրային ռեսուրսներով և ենթակառուցվածքով՝ պրակտիկայում արդյունավետ կերպով գործելու համար:</p>

	<p>գ. Որքանո՞վ են իրավապահ մարմինները գործնականում պարտավոր հաշվետու լինել և պատասխան տալ իրենց գործողությունների համար: Ի՞նչ չափով է ապահովված իրավապահ մարմիններում աշխատող անձանց օրինավորությունը/բարեվարքությունը:</p> <p>դ. Որքանո՞վ են իրավապահ մարմինները հայտնաբերում և քննում կոռուպցիոն դեպքերը երկրում:</p>
Պատասխան	<p>ա. Այս առումով, «Ֆրիդըմ Յաուն» իր «Ազատությունն աշխարհում 2019 թ.» զեկույցում նշում է. «Կառավարության փոփոխությունից հետո ՀՀԿ Էլիտայի ներկայացուցիչների նկատմամբ զանգվածային կոռուպցիոն հետաքննությունները մտահոգություններ առաջացրեցին երկրի դատական և քննչական մարմինների կողմից օրենքի արդար կիրարկումն ապահովելու կարողության վերաբերյալ»:</p> <p>Գլխավոր դատախազի առումով առկա է քաղաքական չեզոքության բացակայության ակնհայտ ապացույց: Նա մինչև «թավշյա հեղափոխությունը», ընդամենը ժամեր առաջ, խորհրդարան էր ներկայացրել միջնորդություն՝ այն ժամանակ դեռևս պատգամավոր Ն. Փաշինյանին անձեռնմխելիությունից զրկելու վերաբերյալ, և դրանից հետո այլևս չի պնդել իր միջնորդությունը, այսինքն՝ միջնորդությունը չի պնդել քաղաքական իրավիճակի փոփոխությամբ պայմանավորված:</p> <p>գ. 2018 թվականի ապրիլից հետո ձևավորված կառավարությունը Ն. Փաշինյանի ղեկավարությամբ իր հռետորաբանությամբ պարբերաբար շեշտադրում է կոռուպցիայի դեմ պայքարի հանձնառությունը, իսկ հետագա զարգացումները նաև վկայում են այդ առումով ՀՀ կառավարության իրական քաղաքական կամքի մասին: Կա որոշակի ընկալում, որ իրավապահ մարմինները մրցակցում են կոռուպցիայի դեմ պայքարելու արդյունավետության առումով:</p> <p>Ինչ վերաբերում է իրավապահ մարմինների նոր ղեկավարներին, ապա չկան նշմարված դեպքեր, որոնք կասկածի տակ կոնետին նրանց օրինավորությունը/բարեվարքությունը: Իրավապահ մարմիններում աշխատող, նախկինից մնացած այլ անձանց գույքի անհամաչափության վերաբերյալ առկա են մի շարք հրապարակումներ:</p> <p>դ. 2018 թվականի ապրիլից հետո առկա է ընկալում, որ իրավապահ մարմինները, կարծես, մրցակցում են միմյանց հետ, իսկ Միջազգային հանրապետական ինստիտուտի կողմից 2018 թվականի հոկտեմբերին անցկացված հարցումը ցույց է տալիս, որ հարցվածների 37 %-ը գտնում է, որ կառավարության առաջին</p>

	<p>հաջողությունը կոռուպցիայի նվազումն է, իսկ 82 %-ը կարծում է, որ կառավարությունը կոռուպցիայի դեմ պայքարում լուրջ առաջընթաց է գրանցել: Բարձրաստիճան նախկին պաշտոնյաների քրեական հետապնդումը (մասնավորապես՝ ՀՀ նախկին փոխվարչապետ, ՀՀ ԱԺ պատգմավորներ, ՀՀ նախագահի անվտանգության ծառայության նախկին ղեկավար, ՀՀ նախկին բնապահպանության նախարար, ՀՀ երկրորդ նախագահ) և նոր պաշտոնյաների հետաքննությունը ցույց են տալիս, որ իրավապահ մարմիններն ազատ են և անկախ՝ կոռուպցիայի դեմ պատշաճ մակարդակի պայքար ծավալելու համար:</p>
<p>Հղումներ</p>	<p>ա. «Հատուկ քննչական ծառայության մասին» ՀՀ օրենք «Քննչական կոմիտեի մասին» ՀՀ օրենք «Ոստիկանության մասին» ՀՀ օրենք «Ոստիկանությունում ծառայության մասին» ՀՀ օրենք «Ազգային անվտանգության ծառայության մասին» ՀՀ օրենք ՀՀ Սահմանադրություն «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենք https://www.state.gov/documents/organization/277381.pdf ԵԱՀԿ/ԺՀՄԻԳ-ի վերջնական զեկույցը Հայաստանի 2017 թվականի խորհրդարանական ընտրությունների վերաբերյալ ՊԵԿ կանոնադրություն, կետ 13, 15, 16 http://www.petekamutner.am/Shared/Documents/src/as/Charter/vr_hhv_2018_702-l.pdf https://hraparak.am/post/5afbd3b0b3838a558207188a?posts/5afbd3b0b3838a558207188a/%D5%A3%D5%AC%D5%AD%D5%A1%D5%BE%D5%B8%D6%80-%D5%A4%D5%A1%D5%BF%D5%A1%D5%AD%D5%A1%D5%A6%D5%A8-%D6%84%D5%A1%D5%B2%D5%A1%D6%84%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6-%D5%AB%D6%80%D5%A1%D5%A4%D5%A1%D6%80%D5%B1%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D5%B6%D5%A5%D6%80%D5%AB%D5%B6-%D5%A3%D5%A5%D6%80%D5%AB բ. Կիրառելի չէ: գ. https://www.bti-project.org/en/reports/country-reports/detail/itc/ARM https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/armenia դ. https://www.state.gov/documents/organization/277381.pdf https://www.iri.org/sites/default/files/2018.11.23_armenia_poll.pdf https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/armenia</p>

10. Կոռուպցիան մասնավոր հատվածում

Ցուցանիշ	10.4
Ցուցանիշի հարց(եր)	Ապօրինի համաձայնությունը (collusion) արգելող դրույթներն արդյունավետորեն կիրարկվո՞ւմ են:
Պատասխան	<p>Պատասխանության 2017 թվականի վիճակագրական տվյալներով՝ հակամրցակցային գործունեության մասով 33 քրեական օրենսգրքի 195-րդ հոդվածի հատկանիշներով դատարանում գործեր չեն եղել, իսկ նախաքննության կարգով քննվել է մեկ գործ:</p> <p>Հանձնաժողովի վիճակագրական տվյալներում, ըստ 2017 թվականի տարեկան զեկույցի, կիրառված պատժամիջոցների և տեսակների վերաբերյալ որևէ հիշատակում չկա: Նույն պատկերն է տիրում նաև 2018 թվականի տարեկան զեկույցում. ընդհանուր գծերով նշվում է միայն «Հակամրցակցային համաձայնությունների առումով ինդրո առարկա են տարբեր ապրանքային շուկաներում տնտեսվարող սուբյեկտների այնպիսի գործողությունները կամ վարքագիծը, որոնք հանգեցնում են մրցակցության սահմանափակման, կանխման կամ արգելման»:</p> <p>2019 թվականի մայիս-հունիս ամիսներին հանձնաժողովի կազմն ամբողջովին փոփոխվել է, որը պայմանավորված էր 2018 թվականի մարտի 29-ին ընդունված օրենքի փոփոխությունների ընդունմամբ, ըստ որի՝ սահմանվեց, որ հանձնաժողովի առաջին կազմը որպես ինքնավար մարմին ձևավորվում է Հանրապետության նորընտիր Նախագահի կողմից իր պաշտոնի ստանձնման օրվանից հետո՝ մեկ տարվա ընթացքում, Ազգային ժողովը վարչապետի առաջարկությամբ սույն օրենքով սահմանված կարգով նշանակում է հանձնաժողովի նախագահ և վեց անդամներ՝ պաշտոնավարման հետևյալ ժամկետներով.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) հանձնաժողովի նախագահ՝ 5 տարի 2) հանձնաժողովի մեկ անդամ՝ 4 տարի 3) հանձնաժողովի երեք անդամ՝ 3 տարի 4) հանձնաժողովի մեկ անդամ՝ 2 տարի 5) հանձնաժողովի մեկ անդամ՝ 1 տարի:
Հղումներ	<p>«Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենք ««Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» օրենք ՀՕ-249-Ն http://www.prosecutor.am/myfiles/files/pdf/%D4%BF%D5%B8%D5%BC%D5%B8%D6%82%D5%BA%D6%81%D5%AB%D5%B8%D5%B6%20%D5%B0%D5%A1%D5%B6%D6%81%D5%A1%D5%A3%D5%B8%D6%80%D5%AE%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D5%B6%D5%A5%D6%80%D5%AB%20%D5%A3%D5%B8%D6%80%D5%AE%D5%A5%D6%80%D5%B8%D5%</p>

	<p>BE%20%D5%A4%D5%A1%D5%BF%D5%A1%D6%80%D5%A1%D5%B6%D5%B8%D6%82%D5%B4%20%D5%B4%D5%A5%D5%B2%D5%A1%D5%A4%D6%80%D5%A1%D5%B6%D6%84%D5%AB%20%D5%BA%D5%A1%D5%B7%D5%BF%D5%BA%D5%A1%D5%B6%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%A1%D5%B6%20%D6%87%20%D5%A4%D5%A1%D5%BF%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6%20%D6%84%D5%B6%D5%B6%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%A1%D5%B6%20%D5%A1%D6%80%D5%A4%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D6%84%D5%B6%D5%A5%D6%80%D5%AB%20%D5%BE%D5%A5%D6%80%D5%A1%D5%A2%D5%A5%D6%80%D5%B5%D5%A1%D5%AC.pdf</p> <p>http://www.prosecutor.am/myfiles/files/pdf/%D5%8E%D5%AB%D5%B3%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%A3%D6%80%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6%20%D5%BF%D5%BE%D5%B5%D5%A1%D5%AC%D5%B6%D5%A5%D6%80%D5%9D%202017%D5%A9.%20%D5%A8%D5%B6%D5%A9%D5%A1%D6%81%D6%84%D5%B8%D6%82%D5%B4%20%D5%A1%D6%80%D5%B1%D5%A1%D5%B6%D5%A1%D5%A3%D6%80%D5%BE%D5%A1%D5%AE%20%D5%AF%D5%B8%D5%BC%D5%B8%D6%82%D5%BA%D6%81%D5%AB%D5%B8%D5%B6%20%D5%B0%D5%A1%D5%B6%D6%81%D5%A1%D5%A3%D5%B8%D6%80%D5%AE%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D5%B6%D5%A5%D6%80%D5%AB%20%D6%84%D5%B6%D5%B6%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%A1%D5%B6%20%D5%A1%D6%80%D5%A4%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D6%84%D5%B6%D5%A5%D6%80%D5%AB%20%D5%BE%D5%A5%D6%80%D5%A1%D5%A2%D5%A5%D6%80%D5%B5%D5%A1%D5%AC.pdf</p> <p>https://www.bti-project.org/en/reports/country-reports/detail/itc/arm/</p>
--	---

12. Կուսակցությունների և նախընտրական քարոզչության ֆինանսավորման թափանցիկությունը

Ցուցանիշ	12.5
Ցուցանիշի հարց(եր)	Քաղաքական կուսակցությունների (իսկ կիրառելի դեպքերում՝ նաև թեկնածուների) տարեկան հաշվետվությունները ենթակա՞ են անկախ ստուգման:
Բալային գնահատական	<ul style="list-style-type: none"> ● 0.5. Կուսակցությունների և/կամ ընտրովի պաշտոնի համար առաջադրված թեկնածուների տարեկան ֆինանսական հաշվետվությունները ենթակա են ստուգման, սակայն առկա իրավական դաշտը չի երաշխավորում վերահսկող մարմնի քաղաքական անկախությունը և/կամ վերահսկող մարմնին չի ընձեռում բավարար լիազորություններ և ռեսուրսներ՝ հաշվետվություններն ու հաշիվներն արդյունավետորեն ստուգելու համար:
Պատասխան	2018 թվականի դեկտեմբերի արտահերթ խորհրդարանական

	<p>ընտրությունների վերաբերյալ զեկույցում «Ականատես» դիտորդական առաքելությունը նշում է. «Նախընտրական քարոզչության ֆինանսավորման և ծախսերի օրինականության նկատմամբ պատշաճ վերահսկողություն չի իրականացվում, իսկ օրենքով նախատեսված պատասխանատվությունը համարժեք չէ»:</p> <p>Նաև շեշտվում է. «ՀՀ ընտրական օրենսգրքով ՎՎԾ-ի լիազորությունների շրջանակը հիմնականում սահմանափակվում է աուդիտորական գործունեությամբ, այն է՝ հայտարարագրերում նշված ծախսերի և դրանց պայմանագրային հիմքերի համեմատություն, ինչպես նաև ընտրական օրենսգրքի պահանջներին հիմնադրամների մուտքերի և ելքերի համապատասխանության ստուգում: Այսպես, նեղ, զուտ տեխնիկական վերահսկողությունից դուրս են մնում ընտրությունների ֆինանսավորման հետ կապված խնդիրները, քաղաքականություն-բիզնես կապերը, շահերի բախումը, ֆինանսների թափանցիկության ապահովման ձախողումը, սխալ տեղեկատվությունը և այլն»:</p>
Յղումներ	<p>ՀՀ ընտրական օրենսգրքի սահմանադրական օրենք «Կուսակցությունների մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենք https://www.osce.org/odihr/328226?download=true http://res.elections.am/images/dec/16.39_N.pdf https://transparency.am/files/publications/1554816519-0-788440.pdf</p>

Ցուցանիշ	12.7
Ցուցանիշի հարց(եր)	Հանրությանը հասանելի տեղեկություններով՝ վերջին երկու տարում քաղաքական կուսակցություններ և/կամ թեկնածուներ պատժվե՞լ են քաղաքական ֆինանսավորման կանոնները խախտելու կամ բացահայտման պահանջները չկատարելու համար:
Պատասխան	Որևէ կուսակցություն կամ թեկնածու չի պատժվել ֆինանսավորման կանոնները խախտելու կամ պահանջները չկատարելու համար: 2018 թվականի արտահերթ խորհրդարանական ընտրությունների ընթացքում «Հետքի» հետաքննող լրագրողները հայտնել են, որ որոշ թեկնածուներ մուծել են նախընտրական հիմնադրամ ավելի, քան ունեն ըստ իրենց հայտարարագրերի, ինչը կասկածի տակ է դնում դրանց օրինականությունը, և ոմանք էլ չեն հայտարարագրել իրենց բիզնեսները: Սակայն այս ամենը ոչ մի կերպ չի արտացոլվել ՎՎԾ-ի զեկույցում:
Յղումներ	<p>http://yerkirmedia.am/1political/carukyan-tigran-mukuchyan-nakhazqushacum/ https://transparency.am/files/publications/1554816519-0-788440.pdf https://hetq.am/hy/article/99237</p>

Թիրախ 16.6. Չարգացել արդյունավետ, հաշվետու և թափանցիկ հաստատություններ բոլոր մակարդակներում:

Ցուցանիշ 16.6.1.	Պետական առաջնային ծախսերը որպես սկզբնական հաստատված բյուջեի տոկոս՝ ըստ ոլորտի (կամ ըստ բյուջեի կողերի և այլն):
Ցուցանիշ 16.6.2.	Հանրային ծառայություններից վերջին անգամ օգտվելիս բավարարված բնակչության համամասնությունը:

13. Թափանցիկությունը և օրինավորությունը պետական կառավարման համակարգում

Ցուցանիշ	13.7
Ցուցանիշի հարց(եր)	«Պատվող դեմք» սկզբունքին վերաբերող նորմերն արդյո՞ք կատարվում և կիրարկվում են պրակտիկայում: Վերջին տարվա ընթացքում եղե՞լ են զարգացումներ, որոնք կվկայեին այն մասին, որ «պատվող դեմք» և շահերի բախման հարակից սկզբունքների ներդրման առումով արձանագրվել է իրավիճակի բարելավում (կամ վատթարացում):
Պատասխան	2018 թվականի ապրիլից հետո Ն. Փաշինյանի կառավարությունում չեն սկսվել «պատվող դեմք» կամ շահերի բախման հաստատված դեպքեր: Այնուամենայնիվ, որոշ լրատվամիջոցների տեղեկություններով՝ պետական եկամուտների կոմիտեի ղեկավարի համակուրսեցին նշանակվել է Շիրակի մարզում օպերատիվ ծառայության պետ: Ըստ մեկ այլ հրապարակման՝ Երևանի քաղաքապետարանում գնումներում հաղթում են հենց քաղաքապետի ծանոթ-ընկերները: Բացի այդ, արտակարգ իրավիճակների նախարարության «Տեխնիկական անվտանգության ազգային կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի տնօրեն Վարդան Գևորգյանի մասին եղել է հրապարակում, որ նա իր բարեկամների հետ զազալցակայան է կառուցում:
Չղումներ	https://armenpress.am/arm/news/861669/hh-aroxiapahutyannakharar-levon-altunyani-kensagrutyuny.html https://old.hetq.am/arm/news/86983/aroxiapahutyannakhararinarnchvox-ingo-armenia-n-zgali-arajyntac-e-grancel-aroxiutyannapahovagrutyann-hashvin.html https://www.aravot.am/2019/03/26/1031494/ https://hraparak.am/post/1746184066 https://hraparak.am/post/2056438984

Ցուցանիշ	13.13
Ցուցանիշի հարց(եր)	<p>Իրավական համակարգը նախատեսո՞ւմ է, արդյոք, վերահսկող մարմնի ստեղծում, որի համար երաշխավորվում է բավարար քաղաքական անկախություն և իրավասություններ՝ եկամուտների և գույքի հայտարարագրերը ստուգելու համար:</p>
Բալային գնահատական	<p>● 0.75. Իրավական համակարգը նախատեսում է եկամուտների և գույքի հայտարարագրերի նկատմամբ վերահսկողություն, սակայն համապատասխան մարմնի կամ մարմինների համար նախատեսվում է կա՛մ բավարար անկախություն, կա՛մ համարժեք իրավասություններ՝ հայտարարագրերը ստուգելու համար:</p>
Պատասխան	<p>Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը դեռևս ձևավորված չէ: 2019 թվականի հունիսի 25-ին առաջին ընթերցմամբ ընդունվել է ««Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» ՀՀ օրենքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» նախագիծը, որով նախատեսվել է վերացնել մրցութային խորհուրդը: Բացի այդ, համաձայն այս նախագծի հոդված 9-ի 2-րդ մասի, հանձնաժողովի առաջին կազմը ձևավորվում է նախագծի ուժի մեջ մտնելու օրվանից հետո ոչ ուշ, քան մինչև 2019 թվականի հոկտեմբերի 30-ը, Ազգային ժողովը «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքով սահմանված կարգով նշանակում է հանձնաժողովի նախագահ և չորս անդամներ պաշտոնավարման հետևյալ ժամկետներով՝</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) հանձնաժողովի նախագահ՝ 6 տարի 2) հանձնաժողովի երկու անդամ՝ 6-ական տարի 3) հանձնաժողովի անդամ՝ 4 տարի 4) հանձնաժողովի անդամ՝ 3 տարի: <p>Համաձայն նույն հոդվածի 3-րդ մասի՝ հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնում թեկնածու առաջադրելու իրավունք ունի կառավարությունը, 2 անդամների պաշտոններում թեկնածու առաջադրելու իրավունք ունի Ազգային ժողովի կառավարող խմբակցությունը, և մեկական ներկայացուցիչ՝ Ազգային ժողովի ընդդիմադիր խմբակցությունը և Բարձրագույն դատական խորհուրդը:</p> <p>Այս թվականի դեպքում ստացվում է, որ 5 անդամներից 3-ը 6 տարի ժամկետով առաջադրվում են երկրի իշխող քաղաքական ուժի կողմից (կառավարություն և խորհրդարանում կառավարող քաղաքական ուժ), իսկ փոքրամասնություն են հանդիսանում ընդդիմադիր ուժի և Բարձրագույն դատական խորհրդի ներկայացրած թեկնածուները: Մտահոգություններ կան, որ հանձնաժողովի ձևավորմանը նման մոտեցման դեպքում հանձնաժողովի կազմավորման բուն գործընթացը տեղի կունենա, ինչպես նաև դրա արդյունքում ձևավորված կառույցը կգործի քաղաքական ազդեցության ներքո:</p>

Յղումներ	«Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» ՀՀ օրենք http://parliament.am/drafts.php?sel=showdraft&DraftID=10588&Reading=0
----------	---

Ցուցանիշ	13.15
Ցուցանիշի հարց(եր)	Հանրայնորեն հասանելի տեղեկությունների համաձայն, վերջին երկու տարում եղե՞լ են դեպքեր, երբ պատիժներ են կիրառվել ընտրված կամ նշանակված բարձրաստիճան պետական պաշտոնյաների կամ բարձրաստիճան քաղաքացիական ծառայողների նկատմամբ՝ իրենց շահերի հայտարարագրերը կամ գույքի և եկամուտների հայտարարագիրը չներկայացնելու կամ հայտարարագրում դիտավորությամբ կեղծ կամ ոչ լիարժեք տեղեկություններ ներկայացնելու համար:
Պատասխան	2018 թվականի ապրիլից հետո Հայաստանի երրորդ նախագահ Սերժ Սարգսյանի անվտանգության ծառայության պետ Վաչագան Ղազարյանի և նրա կնոջ հանդեպ քրեական գործեր հարուցվեցին ապօրինի հարստացման համար: Բացի այդ, Հայաստանի երրորդ նախագահի եղբոր և նրա որդիների նկատմամբ նույնպես ներկայում առկա են հարուցված քրեական գործեր՝ ապօրինի հարստացման և պահանջված տեղեկությունները չհայտարարագրելու համար:
Յղումներ	http://www.ccc.am/hy/1428493746/3/5902 http://www.prosecutor.am/am/mo/7325 http://www.ccc.am/hy/1428493746/3/5929 https://www.sns.am/hy/%D5%B0%D5%A1%D5%B2%D5%B8%D6%80%D5%A4%D5%A1%D5%A3%D6%80%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D5%B6%D5%A5%D6%80/2019/02/19/%D5%BD%D5%A5%D5%A4%D6%80%D5%A1%D5%AF-%D6%84%D5%B8%D5%B9%D5%A1%D6%80%D5%B5%D5%A1%D5%B6%D5%AB-%D5%BE%D5%A5%D6%80%D5%A1%D5%A2%D5%A5%D6%80%D5%B5%D5%A1%D5%AC-%D6%84%D6%80%D5%A5%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6-%D5%A3%D5%B8%D6%80%D5%AE%D5%B8%D5%BE-%D5%B0%D5%A1%D5%B2%D5%B8%D6%80%D5%A4%D5%A1%D5%A3%D6%80%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6/101/

Թիրախ 16.10. Ապահովել տեղեկատվության հանրային հասանելիությունը և պաշտպանել հիմնարար ազատությունները՝ համաձայն ազգային օրենսդրության և միջազգային համաձայնագրերի

Ցուցանիշ 16.10.1.	Լրագրողների, ՉԼՄ-ների աշխատակազմի, արհմիությունների անդամների և իրավապաշտպանների սպանությունների, առևանգման, հարկադրյալ անհետացման, կամայական ազատազրկման և խոշտանգումների ճշգրտված թիվը նախորդ 12 ամսում:
Ցուցանիշ 16.10.2.	Հանուն տեղեկատվության հանրային մատչելիության սահմանադրական, կանոնադրական և/կամ քաղաքականության երաշխիքներ որդեգրող և իրագործող երկրների թիվը:

17. Հիմնարար ազատությունների պաշտպանությունը

Ցուցանիշ	17.1
Ցուցանիշի հարց(եր)	Ի՞նչ միավորային գնահատական է ստացել և ո՞ր հորիզոնականն է զբաղեցնում երկիրը «Ֆրիդոմ Հաուս» (Freedom House) կազմակերպության «Ազատությունն աշխարհում 2018 թվականին» (Freedom in the World 2018) զեկույցի տվյալներով (https://freedomhouse.org/report-types/freedom-world):
Պատասխան	«Ֆրիդոմ Հաուս» (Freedom House) կազմակերպության «Ազատությունն աշխարհում 2019 թվականին» (Freedom in the World 2019) զեկույցի տվյալներով՝ Հայաստանը համարվել է «մասնակիորեն ազատ» և 100 հնարավորից ստացել է 51 միավոր: «Ֆրիդոմ Հաուս» (Freedom House) կազմակերպության «Ազատությունն աշխարհում 2018 թվականին» (Freedom in the World 2018) զեկույցի տվյալներով, Հայաստանը համարվել էր «մասնակիորեն ազատ» և 100 հնարավորից ստացել էր 45 միավոր: «Մասնակիորեն ազատ» գնահատականը չի փոխվել՝ սկսած 2013 թվականից:
Հղումներ	https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/armenia https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/armenia https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2017/armenia https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2016/armenia https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/armenia https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2014/armenia https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/armenia

Ցուցանիշ	17.2
Ցուցանիշի հարց(եր)	Ի՞նչ միավորային գնահատական է ստացել և ո՞ր հորիզոնականն է զբաղեցնում երկիրը «Մամուլի ազատության համաշխարհային համաթվի» (World Press Freedom Index) տվյալներով (համաթիվը կազմվում է «Լրագրողներ առանց սահմանների» (Reporters Without Borders) կազմակերպության կողմից) (https://rsf.org/en/ranking):
Պատասխան	2019 թվականի տվյալներով՝ Հայաստանը բարելավել է դիրքերը և 28.98 միավորով (նախորդ տարվա 29.99 փոխարեն) 180 պետությունների շարքում Վրաստանի հետ կիսում է 60-61-րդ հորիզոնականները:
Հղումներ	https://rsf.org/en/ranking

Ցուցանիշ	17.4
Ցուցանիշի հարց(եր)	Գոյություն ունի՞ քաղաքականություն կամ պրակտիկա, որոնք սահմանափակում են լրագրողների, բլոգերների, հետազոտողների, մարդու իրավունքների պաշտպանների և քաղաքացիական հասարակության այլ սուբյեկտների կարողությունը՝ իրացնելու իրենց հիմնարար ազատությունները, բացահայտելու և լուսաբանելու կոռուպցիայի բոլոր դրսևորումները և հաշվետվողականություն պահանջելու առաջնորդներից:
Պատասխան	2018 թվականի ապրիլից հետո իրավիճակը լրատվամիջոցների առնչությամբ մի շարք ուղղություններով բարելավվել է: Այնուամենայնիվ, եղել են նաև խոսքի ազատության դեմ ոտնձգություններ իրավապահ մարմինների կողմից: Մասնավորապես, իրավապահները 2018 թվականի սեպտեմբերին ներխուժել են «Yerevan.today» լրատվական կայքի խմբագրություն, իրականացրել խուզարկություն ու առգրավել սարքավորումներ, իսկ նախընտրական ժամանակահատվածում՝ ապօրինի գործողություններ իրականացրել «News.am»-ում և «Aysor.am»-ում՝ նրանց ներկայացնելով հրապարակված նյութերի «հիմքեր» և տեսագրություններ տրամադրելու պահանջներ: Համաձայն ԽԱՊԿ 2018 թվականի «Հայաստանում խոսքի ազատության վիճակի և լրագրողների ու ՉԼՄ-ների իրավունքների խախտման մասին» տարեկան զեկույցի՝ 2018 թվականի ապրիլին տեղի ունեցած հեղափոխությունից հետո առաջ եկան մի շարք դրական տեղաշարժեր: Մասնավորապես, Երևան քաղաքի ավագանու և արտահերթ խորհրդարանական ընտրությունները տարբերվեցին բոլոր նախորդներից «լրագրողների և լրատվամիջոցների անկաշկանդ գործելու առումով»: Բացի այդ, Հայաստանում առաջին անգամ ուղիղ եթերում անցկացվեցին հեռուստաբանավեճեր՝ իշխող ուժի և մրցակից կուսակցությունների առաջնորդների մասնակցությամբ: Նոր իշխանությունները ներմուծեցին պրակտիկա, երբ սոցիալական ցանցերով ուղիղ եթեր սկսեցին մտնել և խոսել հասարակությանը

	<p>հուզող հարցերի մասին: Նախկինում ընդունված օրենքները, որոնք միտված էին թափանցիկության դեմ և լրագրողների գործունեությունը սահմանափակելուն, թեև 2018 թվականին չփոխվեցին, սակայն փաստացի դադարեցին գործելուց:</p> <p>ԽԱՊԿ-ը նաև հատուկ նշում է. «Եթե նախկինում ցանկացած նոր իշխանություն, վերահսկողության տակ առնելով հեռարձակման ոլորտը, պահանջում էր հեռուստաընկերություններից սպասարկել իր շահերը կամ վաճառել կայանն առավել լոյալ ձեռնարկատերերին, ապա հիմա դա տեղի չունեցավ: Վերաբաշխումը կատարվեց նախկին իշխանությունների ներկայացուցիչների միջև՝ առանց նոր կառավարության միջամտության»:</p> <p>Այնուամենայնիվ, պարզ դարձավ, որ որոշ լրատվամիջոցներ պատկանել և պատկանում են որոշ նախկին բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց: Հատկապես լայնորեն լուսաբանվում էր, որ ներկայում կալանավորված՝ Հայաստանի երկրորդ Նախագահը փորձել է գնել հնարավորինս շատ լրատվամիջոցներ: Ըստ ԽԱՊԿ-ի՝ «հատկանշական էր ՀՀԿ-ի հետ ասոցացվող «Արարատ» հեռուստաընկերության վաճառքը և դրա վերածումը միանգամայն այլ քաղաքական ուղղվածություն ունեցող «5-րդ ալիք»-ի, որի սեփականատերը համարվում է Ռ. Քոչարյանի մերձավորը: Լրատվամիջոցներից ոմանք արտադրում են «Ֆեյք նյուզեր» և մանիպուլացվում են իրենց սեփականատերերի կողմից: Այս կապակցությամբ, «Ֆրիդոմ Հաուս» իր «Ազատությունն աշխարհում 2018թ.» զեկույցում նշում է. «Տպագիր և հեռարձակվող լրատվամիջոցների մեծամասնությունը փոխկապակցված են քաղաքական կամ կոմերցիոն հետաքրքրություններին»:</p> <p>Միջազգային հանրապետական ինստիտուտի կողմից 2018 թվականի հոկտեմբերին Հայաստանում անցկացված հարցման տվյալներով, հարցվածների 84 %-ը նշել է, որ մեդիան կամ «ազատ է» կամ «որոշ չափով ազատ է»՝ արտահայտելու տարբեր քաղաքական կարծիքներ: Հարցվածների 38 %-ը, որպես լրատվամիջոցների կողմից տարբեր քաղաքական կարծիքներ ներկայացնելու ունակության պակաս, նշել է, որ մեդիան կոռումպացված է, իսկ 30 %-ի կարծիքով էլ կառավարությունը ճնշում է գործադրում: Միևնույն ժամանակ, հարցվածների 68 %-ը նշել է, որ լրատվամիջոցների անկախության առումով իրավիճակը բարելավվել է:</p>
Հղումներ	<p>http://khosq.am/2018/03/05/%D5%B0%D5%A1%D5%B5%D5%BF%D5%A1%D6%80%D5%A1%D6%80%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6-44/</p> <p>https://arminfo.info/full_news.php?id=34123&lang=1</p>

	https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/armenia https://www.iri.org/sites/default/files/2018.11.23_armenia_poll.pdf https://khosq.am/reports/%d5%b0%d5%a1%d5%b5%d5%a1%d5%bd%d5%bf%d5%a1%d5%b6%d5%b8%d6%82%d5%b4-%d5%ad%d5%b8%d5%bd%d6%84%d5%ab-%d5%a1%d5%a6%d5%a1%d5%bf%d5%b8%d6%82%d5%a9%d5%b5%d5%a1%d5%b6-%d5%be%d5%ab%d5%b3%d5%a1%d5%af%d5%ab-18/ https://khosq.am/reports/%d5%b0%d5%a1%d5%b5%d5%a1%d5%bd%d5%bf%d5%a1%d5%b6%d5%b8%d6%82%d5%b4-%d5%ad%d5%b8%d5%bd%d6%84%d5%ab-%d5%a1%d5%a6%d5%a1%d5%bf%d5%b8%d6%82%d5%a9%d5%b5%d5%a1%d5%b6-%d5%be%d5%ab%d5%b3%d5%a1%d5%af%d5%ab-17 https://www.shantnews.am/news/view/152172.html
--	--

Ցուցանիշ	17.5
Ցուցանիշի հարց(եր)	<p>Վերջին երկու տարում եղել են լրագրողների, լրատվամիջոցների հարակից աշխատողների, արհմիութենականների, մարդու իրավունքների պաշտպանների և քաղաքացիական հասարակության ակտիվիստների կամ կոռուպցիան հետաքննած, բացահայտած և դրա դեմ պայքարը ջատագոված այլ անձանց սպանության, առևանգման, հարկադիր անհետացման, կամայական ազատազրկման, խոշտանգման կամ նրանց նկատմամբ հարձակումների արձանագրված դեպքեր:</p>
Պատասխան	<p>2018 թվականից հետո գրանցված ամենից հնչել դեպքը Ամուլսարի հանքի շահագործման դեմ պայքարող քաղաքացիների հանդեպ կիրառված անհամաչափ պատժիչ գործողություններն են: Մասնավորապես, Գնդեվազ գյուղում ծեծկռտուքի և հայիոյանքների համար խուլիգանության մեղադրանքով ոստիկանների կողմից բռնի ուժի կիրառմամբ բերման են ենթարկվել և ձերբակալվել Ամուլսարի հանքավայրի դեմ հանդես եկող անձինք: Նրանց նկատմամբ որոշվել է կիրառել 2 ամիս կալանք, ինչը վերջին 1.5 տարվա ընթացքում նմանատիպ տասնյակ գործերի համեմատ բավականին խիստ պատիժ է:</p> <p>Բացի այդ, ըստ ԽԱՊԿ-ի՝ «Չետհեղափոխական շրջանում լուրջ մտահոգություն է առաջացրել իրավապահ մարմինների կողմից «Yerevan.today» լրատվական կայքի խմբագրությունում իրականացված խուզարկությունն ու սարքավորումների առգրավումը, իսկ նախընտրական ժամանակահատվածում ապօրինի գործողությունները «News.am»-ում և «Aysor.am»-ում, որտեղ հրապարակված նյութերի «հիմքեր» և տեսագրություններ տրամադրելու պահանջներ են ներկայացվել»: Անդրադառնալով այս փաստերին՝ ԽԱՊԿ-ը գործընկեր կազմակերպությունների հետ</p>

	<p>հանդես է եկել հայտարարություններով և կոչ արել նոր իշխանություններին՝ «միջոցներ ձեռնարկել՝ ՉԼՄ-ներին գերծ պահելու ոստիկանական ապօրինի գործողություններից և առավել բարենպաստ պայմաններ ապահովել լրագրողների և լրատվամիջոցների ազատ գործունեության համար՝ անկախ դրանց քաղաքական ուղղվածությունից»:</p>
Յղումներ	<p>https://transparency.am/hy/news/view/2854 https://khosq.am/reports/%d5%b0%d5%a1%d5%b5%d5%a1%d5%bd%d5%bf%d5%a1%d5%b6%d5%b8%d6%82%d5%b4-%d5%ad%d5%b8%d5%bd%d6%84%d5%ab-%d5%a1%d5%a6%d5%a1%d5%bf%d5%b8%d6%82%d5%a9%d5%b5%d5%a1%d5%b6-%d5%be%d5%ab%d5%b3%d5%a1%d5%af%d5%ab-17/</p>

Ցուցանիշ	17.6
Ցուցանիշի հարց(եր)	<p>Վերջին երկու տարում համարժեքորեն քննվե՞լ և բացահայտվե՞լ են ՅԿ-ների, լրագրողների և կոռուպցիայի մասին հաղորդումներ ներկայացնող կամ կոռուպցիայի դեմ պայքարը ջատագովող այլ անձանց վրա հարձակումների դեպքերը: Մեղավորները հայտնաբերվել և պատասխանատվության ենթարկվե՞լ են:</p>
Պատասխան	<p>2018 թվականի ապրիլից հետո չեն դիտարկվել հարձակումներ կոռուպցիայի դեմ պայքարի դուրս եկած անձանց հանդեպ: Միակ բացառությունը, թերևս, Ամուլսարի հանքի շահագործման դեմ պայքարող քաղաքացիների գործն է: Ինչպես փաստում են մի խումբ ՅԿ-ներ, «2018 թ. օգոստոսի 27-ին Լիդիան Արմենիա ընկերության ղեկավարությունն ու աշխատակիցները, յուրովի մեկնաբանելով ՀՀ բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմնի ստուգման արդյունքները, փորձում էին ներխուժել հանքավայրի տարածք և վերսկսել աշխատանքները, հանդիպեցին Ջերմուկ համայնքի բնակիչների և Հայաստանից ու արտերկրից նրանց սատարելու եկած հարյուրավոր այլ անձանց դիմադրությանը: Լիդիան Արմենիա ընկերության աշխատակիցներն այդ օրը կիրառել են սադրիչ գործողություններ, քարեր են շարտել ցուցարարների ուղղությամբ և գազ են փչել նրանց վրա (ինչպես նաև ոստիկանների) դեմքին, ինչի մասին կան վկայություններ և տեսանյութեր: Այնուամենայնիվ, ոստիկանությունը, հիմնվելով Լիդիանի երկու աշխատակցի ցուցմունքի վրա, քրեական գործ է հարուցել միայն Ջերմուկ քաղաքի բնակիչներ և Ամուլսարի պահապաններ Արթուր Գրիգորյանի և Արտաշես Խաչատրյանի նկատմամբ»:</p> <p>Արժե հիշատակել նաև 2015 թվականի Էլեկտրիկ Երևանի գործով տուժած լրագրողների գործի կասեցումը 2019-ի մարտի 4-ին Հատուկ քննչական ծառայության կողմից «որպես մեղադրյալ</p>

	<p>ներգրավման ենթակա անձանց հայտնի չլինելու» պատճառաբանությամբ, որի դեմ բերված բողոքի արդյունքում ՀՀ դատախազությունը ապրիլի 15-ին վերացրել է ՀԶԾ-ի որոշումը և հանձնարարել այդ ծառայությանը վերսկսել նախաքննությունը:</p> <p>«Սասնա ծռեր» զինված խմբին սատարող՝ բողոքի խաղաղ ցույցերի ժամանակ հանրային հավաքները լուսաբանող լրագրողների նկատմամբ բռնության գործը կասեցվել է, և դրա դեմ բերված բողոքները դեռևս գտնվում են դատական վերանայման փուլում:</p>
Հղումներ	<p>https://khosq.am/reports/%d5%b0%d5%a1%d5%b5%d5%a1%d5%bd%d5%bf%d5%a1%d5%b6%d5%b8%d6%82%d5%b4-%d5%ad%d5%b8%d5%bd%d6%84%d5%ab-%d5%a1%d5%a6%d5%a1%d5%bf%d5%b8%d6%82%d5%a9%d5%b5%d5%a1%d5%b6-%d5%be%d5%ab%d5%b3%d5%a1%d5%af%d5%ab-17/</p> <p>https://transparency.am/hy/news/view/2854</p>

18. Տեղեկատվության հասանելիությունը

Ցուցանիշ	18.14
Ցուցանիշի հարց(եր)	<p>Վերջին երկու տարում եղե՞լ են զարգացումներ, որոնք վկայում են այն մասին, որ բարելավվել կամ վատթարացել է հանրության համար տեղեկատվության հասանելիության համակարգը և/կամ դրա գործնական կիրառությունը:</p>
Պատասխան	<p>2018 թվականի ապրիլից հետո իրավիճակը տեղեկատվության ազատության հասանելիության առումով բարելավվել է: Մասնավորապես, «Ֆրիդըմ Հաուսը» նշել է. «Փաշինյանն ու իր կողմնակիցները ջանքեր գործադրեցին քաղաքացիների համար ավելի շատ հասանելի դարձնելու իրենց ներկայացուցիչներին՝ լրատվամիջոցների և բնակչության հետ շփվելով ավելի հաճախ, ներառյալ՝ տեսահեռարձակմամբ սոցիալական մեդիայի միջոցով»: Թեև այս պրակտիկան ինքնին չի ենթադրում համակարգ կամ համակարգի բարելավում, բայց այն դրական նոր փորձ է:</p> <p>Այնուամենայնիվ, տեղեկատվության մատչելիության ապահովման առումով նկատվել են նաև որոշ սահմանափակումներ: Մասնավորապես, ամանորյա տոների կապակցությամբ Երևանի քաղաքապետարանի աշխատակիցները պարզևատրվել էին, սակայն քաղաքապետարանը հրաժարվում էր հրապարակել այդ մարդկանց անունները: Մոտավորապես 2-3 շաբաթ թե՛ քննարկման առարկա էր այն հարցը, թե Երևանի քաղաքապետարանն իրավունք ունե՞ր, արդյոք, հայտնելու այդ աշխատակիցների անունները, թե ոչ: Ի վերջո, հանրային ճնշման ներքո որոշվեց հանրությանը տրամադրել այդ տեղեկատվությունը:</p>

Յղումներ	https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/armenia https://www.azatutyun.am/a/29728797.html https://hetq.am/hy/article/100509
----------	---